

At: Aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau
Democrataidd

Dyddiad: 01 Hydref 2019

Rhif Union: 01824 712589

ebost: democrataidd@sirddinbych.gov.uk

Annwyl Gyngorydd

Fe'ch gwahoddir i fynychu cyfarfod y **PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD, DYDD GWENER, 4 HYDREF 2019** am **10.00 am** yn **YSTAFELL BWLLGOR 1A, NEUADD Y SIR, RHUTHUN LL15 1YN**.

Yn gywir iawn

G Williams

Pennaeth Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd

AGENDA

1 YMDDIHEURIADAU

2 DATGAN CYSYLLTIAD (Tudalennau 3 - 4)

Yr Aelodau i ddatgan unrhyw gysylltiad personol neu gysylltiad sy'n rhagfarnu mewn unrhyw fater a nodwyd i'w ystyried yn y cyfarfod hwn.

3 EITEMAU BRYD

Hysbysiad o eitemau y dylid, ym marn y Cadeirydd, eu hystyried yn y cyfarfod fel materion brys yn unol ag Adran 100B(4) Deddf Llywodraeth Leol 1972.

4 COFNODION (Tudalennau 5 - 10)

Derbyn cofnodion cyfarfod y pwyllgor a gynhaliwyd ar 29 Mawrth 2019 (copi'n amgaeedig).

5 HYFFORDDIANT A DATBLYGIAD AELODAU (Tudalennau 11 - 14)

Derbyn adroddiad gan Reolwr y Gwasanaethau Democrataidd ar ofynion hyfforddi, cydymffurfiaid â hyfforddiant gorfodol; adolygiadau datblygiad personol ac e-ddysgu ar gyfer aelodau.

6 DIOGELWCH PERSONOL CYNGHORWYR (Tudalennau 15 - 32)

Derbyn adroddiad gan Reolwr y Gwasanaethau Democrataidd ar oblygiadau diogelwch rolau aelodau etholedig (copi'n amgaeedig)

7 CYD GRAFFU - DIWEDDARIAD (Tudalennau 33 - 60)

Derbyn adroddiad gan reolwr y Gwasanaethau Democrataidd ar drosolwg cynnar o Bwyllgor Cyd Craffu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Conwy a Sir Ddinbych.

**8 TREFNIADAU AR GYFER CRAFFU AR FWRDD UCHELGAIS
ECONOMAIDD GOGLEDD CYMRU**

Derbyn adroddiad ar lafar gan Bennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd i asesu opsiynau ar gyfer craffu llywodraeth leol.

9 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL (Tudalennau 61 - 62)

Ystyried rhaglen gwaith i'r dyfodol y pwyllgor (copi ynghlwm).

MEMBERSHIP

Y Cynghorwyr

Joan Butterfield
Rachel Flynn
Hugh Irving
Alan James
Huw Jones

Gwyneth Kensler
Christine Marston
Andrew Thomas
Graham Timms
Joe Welch

COPIAU I'R:

Holl Gynghorwyr er gwybodaeth
Y Wasg a'r Llyfrgelloedd
Cynghorau Tref a Chymuned

DEDDF LLYWODRAETH LEOL 2000

Cod Ymddygiad Aelodau

DATGELU A CHOFRESTRU BUDDIANNAU

Rwyf i,
(enw)

*Aelod /Aelod cyfetholedig o
(*dileuer un)

Cyngor Sir Ddinbych

YN CADARNHAU fy mod wedi datgan buddiant ***personol / personol a sy'n rhagfarnu** nas datgelwyd eisoes yn ôl darpariaeth Rhan III cod ymddygiad y Cyngor Sir i Aelodau am y canlynol:-
(*dileuer un)

Dyddiad Datgelu:

Pwyllgor (nodwch):

Agenda eitem

Pwnc:

Natur y Buddiant:

(*Gweler y nodyn isod*)*

Llofnod

Dyddiad

Noder: Rhwng ddigon o fanylion os gwelwch yn dda, e.e. 'Fi yw perchennog y tir sy'n gyfagos i'r cais ar gyfer caniatâd cynllunio a wnaed gan Mr Jones', neu 'Mae fy ngŵr / ngwraig yn un o weithwyr y cwmni sydd wedi gwneud cais am gymorth ariannol'.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATAIDD

Cofnodion cyfarfod o'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd yn YSTAFELL BWLLGOR 1A, NEUADD Y SIR, RHUTHUN LL15 1YN, Dydd Gwener, 29 Mawrth 2019 am 10.00 am.

YN BRESENNOL

Y Cynghorwyr Alan James (Cadeirydd), Huw Jones, Gwyneth Kensler a/ac Graham Timms

HEFYD YN BRESENNOL

Y Cynghorydd Mark Young (Aelod Arweniol dros Safonau Corfforaethol)

Pennaeth Cyfreithiol, AD a Gwasanaethau Democrataidd (GW) a Rheolwr Gwasanaethau Democrataidd (SP)

1 YMDDIHEURIADAU

Cafwyd ymddiheuriadau am absenoldeb gan y Cynghorwyr Hugh Irving, Christine Marston, Andrew Thomas a Joe Welch.

Hysbysodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd y Pwyllgor nad oedd cworwm yn y cyfarfod. **Cytunodd** y Pwyllgor i barhau gyda busnes y cyfarfod ar sail anffurfiol.

2 DATGAN CYSYLLTIAD

Cadarnhaodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democrataidd y byddai gan bob un o'r aelodau sy'n bresennol gysylltiad personol ag eitem rhif 5 ar y rhaglen - Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydabyddiaeth Ariannol 2019/2020, ond nad oedd hwn yn cael ei ystyried yn gysylltiad sy'n rhagfarnu dan y Cod Ymddygiad.

3 MATERION BRYD

Nid oedd unrhyw fater brys.

4 COFNODION

Cyflwynwyd cofnodion drafft cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 19 Hydref 2018 (a ddisbarthwyd ymlaen llaw).

PENDERFYNWYD cymeradwyo cofnodion cyfarfod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd a gynhaliwyd ar 19 Hydref 2018 fel cofnod cywir.

5 ADRODDIAD BLYNYDDOL PANEL ANNIBYNNOL CYMRU AR GYDNABYDDIAETH ARIANNOL 2019 / 2020

Cyflwynodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd adroddiad (a ddisbarthwyd ymlaen llaw) oedd yn ymwneud ag adroddiad blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol (IRPW) 2019/20.

Hysbyswyd yr Aelodau yr arferwyd mynd ag adroddiadau blynyddol yr IRPW at y Cyngor llawn, ond bod yr IRPW wedi cadarnhau'n ddiweddar nad oedd angen gwneud hynny, gan mai'r Panel ei hun sy'n gwneud y penderfyniadau yn hytrach na'r awdurdodau lleol.

Amlinellodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd gylch gwaith yr IRPW o ran gosod lefelau tâl aelodau prif gynghorau, fel Sir Ddinbych, yn ogystal â chyrrff cyhoeddus eraill, am gyflawni amrywiol ddyletswyddau a chyfrifoldebau. Dywedodd bod rhaid i'r IRPW gynhyrchu adroddiad blynyddol, a'i fod, ar gyfer 2019/2020, yn darparu £268, neu 1.97%, o gynyddran i gyflogau sylfaenol yr aelodau yn ogystal â £532 o gynyddran i uwch gyflogau aelodau'r Cabinet, a bod crynodeb lawn o'r newidiadau i'w gweld yn adroddiad y Pwyllgor.

Cyfeiriodd y Cyngorydd Graham Timms at lythyr yr IRPW i Gyngor Sir Ddinbych mewn perthynas â chynnig i godi cyflog un o brif swyddogion y Cyngor. Disodlwyd y llythyr a atodwyd wrth adroddiad blynyddol yr IRPW gan lythyr dilynol gan yr IRPW ond, gan ei fod yn rhan o'r adroddiad blynyddol, y llythyr gwreiddiol oedd y fersiwn oedd yn dal i fod ar led yn gyhoeddus.

Trafododd y Pwyllgor rôl yr IRPW mewn perthynas â chyflogau prif swyddogion. Dywedodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd fod Llywodraeth Cymru wedi ychwanegu materion cyflogau prif weithredwyr a phrif swyddogion at swyddogaethau IRPW. Felly gallai'r IRPW ystyried a gwneud argymhellion ar newidiadau arfaethedig i'r cyflogau hynny (oni bai fod y newidiadau'n gymwys i swyddogion eraill yr awdurdod hefyd). Roedd rhaid i'r awdurdod roi sylw i'r argymhellion a wnaed gan yr IRPW yn ôl y gyfraith, ond nid oedd rhaid iddo eu rhoi ar waith.

Mynegodd y Pwyllgor bryder fod llythyrau sy'n ymwneud â mater parhaus yn cael eu hatodi wrth yr adroddiadau blynyddol, a chytunodd y dylid gofyn i Lywodraeth Cymru ystyried cael gwared â rôl yr IRPW mewn perthynas â chyflogau swyddogion.

Trafododd y Pwyllgor nod yr IRPW o ran annog amrywiaeth yn siambrau cynghorau llywodraeth leol, sef nod yr oedd yn ei chefnogi. Croesawyd y defnydd o gyflogau aelodau a chost lwfansau gofal i helpu'r unigolion hynny na allai fforddio eu rhoi eu hunain ymlaen, ond cydnabuwyd y gallai'r taliadau effeithio'n negyddol ar ganfyddiad y cyhoedd o aelodau etholedig.

Trafododd yr aelodau benderfyniadau blaenorol yr IRPW i adael i awdurdodau lleol benderfynu rhwng cyfres o ddewisiadau lefelau cyflog ar gyfer swyddi penodol. Cefnogodd y Pwyllgor yr egwyddor o gymryd y penderfyniadau am lwfansau aelodau allan o ddwylo'r awdurdodau lleol, gan argymhell i'r IRPW na ddylid rhoi

dewisiadau ar lefelau cyflog. Nododd y Pwyllgor fod yr IRPW wedi ymateb i adborth tebyg gan gynghorau drwy dynnu'r dewisiadau hynny o'r adroddiad blynyddol newydd.

PENDERFYNWYD y byddai'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn:

(i) cefnogi nodau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol i sicrhau lefelau derbyniol a fforddiadwy o gyflogau aelodau, fydd yn cyfrannu at wella amrywiaeth mewn llywodraeth leol;

(ii) mynegi ei bryder i Banel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol fod llythyrau sy'n ymwneud â materion parhaus mewn perthynas â chyflogau swyddogion yn cael eu hatodi wrth yr adroddiadau blynyddol;

(iii) argymhell i Lywodraeth Cymru y dylai ailystyried rôl Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol mewn perthynas â chyflogau swyddogion; ac yn

(iv) cefnogi Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol i dynnu penderfyniadau ar lefelau cyflog swyddi penodol oddi ar yr awdurdodau lleol yn Adroddiad Blynyddol 2019/2020.

6 HYFFORDDIANT A DATBLYGIAD AELODAU

Cyflwynodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd adroddiad ar hyfforddiant a datblygiad aelodau (a ddsbarthwyd ymlaen llaw), oedd yn ceisio barn y Pwyllgor am gynnwys a chyfeiriad y rhaglen hyfforddi a datblygu.

Atgoffodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd y Pwyllgor fod y Cyngor wedi cytuno ar ei ofynion hyfforddiant gorfodol ar gyfer aelodau ym mis Medi 2018, sef:

- Cod Ymddygiad – unwaith y tymor, ac roedd pob aelod wedi mynychu'r hyfforddiant hwn.
- Cynllunio – dau ddigwyddiad hyfforddi y flwyddyn (ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Cynllunio)
- Trwyddedu – dau ddigwyddiad hyfforddi y flwyddyn (ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Trwyddedu)
- Diogelu Data a GDPR – hyfforddiant blynyddol
- Cyllid Llywodraeth Leol – unwaith y tymor
- Diogelu – unwaith y tymor
- Rhianta Corfforaethol – unwaith y tymor.

Dywedodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd fod yr hyfforddiant ar gyfer cynghorwyr ar ddiogelu data a materion GDPR yn fwy na'r hyn sy'n ofynnol i swyddogion y Cyngor. Adroddodd fod swyddogion diogelu data'r Cyngor o'r farn nad oedd angen hyfforddiant mor aml â hyn ar yr aelodau, ac y byddai cynnal hyfforddiant blynyddol ar gyfer yr holl aelodau yn dargyfeirio eu hadnoddau.

Cytunodd y Pwyllgor y dylai hyfforddiant diogelu data barhau'n hyfforddiant gorfodol, ond y dylid ei gyflawni unwaith ym mhob tymor y Cyngor yn hytrach na bob blwyddyn.

Cododd yr aelodau'r pwyntiau canlynol hefyd mewn perthynas â hyfforddiant:

- Byddai cynnig sesiynau hanner diwrnod gyda phob adran i gynghorwyr newydd yn eu helpu i ddysgu am wasanaethau'r Cyngor a'u rôl hwy o ran eu llunio a'u cefnogi.
 - Arferwyd cynnig hyfforddiant ar flaenoriaethu llwythi gwaith, a gallai hynny fod yn ychwanegiad buddiol a phoblogaidd i'r rhaglen hyfforddi.
 - Byddai hyfforddiant i aelodau newydd ar reolau sefydlog y Cyngor ac ymglyfarwyddo â chymryd rhan mewn cyfarfodydd gweddarlledu yn cael ei groesawu.
- Cadarnhaodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd y gwahoddwyd pob aelod i sesiwn hyfforddi fis Rhagfyr diwethaf oedd yn ymwneud â bod yn effeithiol yn eu rolau, a bod hyn wedi cynnwys prosesau a rheolau sefydlog y Cyngor.

Cytunodd y Pwyllgor fod angen mwy o hyfforddiant i aelodau ar gyfarpar TGCh, yn enwedig i aelodau newydd. Roedd y Cynghorydd Timms wedi canfod nad oedd iPads yn ddyfeisiau priodol ar gyfer ymgymryd ag amrywiaeth o ddyletswyddau a ddisgwyliwyd gan gynghorwyr, gan nodi y byddai wedi croesawu hyfforddiant ar ddefnyddio iPads i drefnu gybodaeth a chofnodion.

Hysbysodd Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, AD a Democrataidd y Pwyllgor am y broses a ddefnyddiwyd i ddewis y cyfarpar TGCh ar gyfer y Cyngor newydd ar ôl etholiadau 2017. Dywedodd y bu grŵp o aelodau'n treialu amrywiaeth o ddyfeisiau ychydig cyn yr etholiadau. iPads oedd y Cyngor wedi'u defnyddio'n flaenorol, ac roedd y ffaith fod yr aelodau presennol yn gyfarwydd â'r rhain yn rhan o'u hapêl. Ond yn ychwanegol at hyn, roedd y grŵp treialu wedi canfod fod cysylltedd symudol 4G ac oes batri hirach yr iPads (o'u cymharu â'r dyfeisiau eraill a dreialwyd) wedi eu harwain i argymhell iPads ar gyfer tymor newydd y Cyngor.

Cyfeiriodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd at rwymedigaeth statudol y Cyngor i gynnig Adolygiad Datblygiad Personol i'r aelodau. Mae'r Adolygiadau'n ffordd i'r aelod a'r Cyngor fynd ati ar y cyd i asesu anghenion datblygiad personol yr aelod. Byddai'r adolygiad yn cael ei osod yng nghyd-destun rôl yr aelod, eu dyheadau ar gyfer yr hyn yr hoffent ei gyflawni, diben a dyheadau'r Awdurdod ac anghenion y gymuned. Nid arfarniad perfformiad oedd y rhain.

Adroddodd Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd y gwahoddwyd aelodau i gymryd rhan mewn Adolygiad y llynedd, ond na ddangoswyd fawr o ddiddordeb ar y pryd, ac y byddai'r wybodaeth yn cael ei dosbarthu unwaith eto eleni.

PENDERFYNWYD y byddai'r Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn:

(i) argymhell i'r Cyngor mai unwaith yn nhymor y Cyngor, yn hytrach nac unwaith y flwyddyn, y byddai angen cyflawni'r hyfforddiant Diogelu Data a GDPR gorfodol; ac yn

(ii) rhannu gwybodaeth am Adolygiadau Datblygiad Personol ymysg y grwpiau gwleidyddol.

7 RHAGLEN GWAITH I'R DYFODOL

Cyflwynodd Rheolwr y Gwasanaethau Democraataidd adroddiad llafar ar raglen gwaith i'r dyfodol y Pwyllgor.

Dywedodd fod cyfarfod nesaf y Pwyllgor wedi'i drefnu ar gyfer mis Hydref 2019, ac mai pynciau posib y cyfarfod hwnnw oedd:

- Y wybodaeth ddiweddaraf am hyfforddiant a datblygiad aelodau
- Trefniadau diogelwch personol cynghorwyr
- Y wybodaeth ddiweddaraf am Gyd-graffu ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus
- Trefniadau craffu ar gyfer Bwrdd Uchelgais Economaidd Gogledd Cymru
- Trefniadau i annog ystod amrywiol a chynrychiadol o ymgeiswyr ar gyfer yr etholiadau llywodraeth leol

PENDERFYNWYD nodi'r adroddiad.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r: Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Dyddiad y Cyfarfod 4 Hydref 2019

Aelod / Swyddog Arweiniol: Y Cyngorydd Richard Mainon / Steve Price

Awdur yr Adroddiad: Steve Price

Teitl Y wybodaeth ddiweddaraf am Hyfforddiant yr Aelodau

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am faterion hyfforddiant aelodau.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Ceisio safbwyntiau'r Pwyllgor ar gynnwys a chyfeiriad y rhaglen hyfforddi a datblygu.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn ystyried ac yn cyflwyno sylwadau ar y rhaglen hyfforddi a datblygu aelodau.

4. Manylion yr adroddiad

4.1 Hyfforddiant Gorfodol

Cytunodd y Cyngor ym mis Medi 2018 y byddai'r canlynol yn gyrsiau hyfforddiant gorfodol:

- Cod Ymddygiad – unwaith y tymor
- Cynllunio – dau ddigwyddiad hyfforddi y flwyddyn (ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Cynllunio)
- Trwyddedu – dau ddigwyddiad hyfforddi y flwyddyn (ar gyfer Aelodau'r Pwyllgor Trwyddedu)

- Diogelu Data a GDPR – hyfforddiant blynyddol
- Cyllid Llywodraeth Leol – unwaith y tymor
- Diogelu – unwaith y tymor
- Rhianta Corfforaethol – unwaith y tymor.

Ym mis Mawrth 2019, bu i'r Pwyllgor adolygu'r gofynion gorfodol a chytuno i ofyn i'r Cyngor llawn ddiwygio'r gofyniad diogelu data i unwaith y tymor. Bydd y cais hwn yn cael ei gyflwyno'n ffurfiol pan fydd y Cyngor llawn yn ystyried materion hyfforddi aelodau nesaf.

4.2 Cofnodion hyfforddiant

Trefnir hyfforddiant yr aelodau gan wasanaethau ledled y Cyngor ar bynciau o fewn eu cylch gwaith, gyda rhywfaint o gymorth a gwaith cydlynu canolog gan y Gwasanaethau Democrataidd.

Mae'r Gwasanaethau Democrataidd ac AD wrthi'n ymchwilio i weld a ellid defnyddio system AD y Cyngor i gofnodi hyfforddiant aelodau. Y nod yw sefydlu system well fydd yn cofnodi presenoldeb ac yn cynhyrchu adroddiadau ar gyfer aelodau unigol ac ar gyfer y grwpiau gwleidyddol. Bydd adrodd ar gydymffurfiad â'r gofynion gorfodol – sy'n amrywio yn dibynnu ar rôl yr aelod – yn un o nodweddion allweddol y system adrodd newydd.

Mae'r system wrthi'n cael ei phrofi ar hyn o bryd.

4.3 Adolygiad y Gwasanaethau Cymorth Corfforaethol

Bydd ffrwd waith Hyfforddi a Datblygu Gweithlu Adolygiad y Gwasanaeth Cymorth Corfforaethol yn ystyried a ellid gwella'r cymorth ar gyfer darparu hyfforddiant i aelodau. Nod y ffrwd waith yw darparu ymagwedd gydgysylltiedig tuag at hyfforddi'r gweithlu allai, o bosib, fod o fudd i hyfforddiant a datblygiad aelodau hefyd.

4.4 Adolygiadau Datblygiad Personol

Mae Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn mynnu bod Adolygiad Datblygiad Personol (ADP) ar gael i bob cynghorydd. Mae'r ADP yn ddull y gall yr aelod a'r Cyngor ei ddefnyddio i asesu anghenion datblygiad personol yr aelod. Byddai'r adolygiad yn cael ei osod yng nghyd-destun rôl yr aelod, eu dyheadau ar gyfer yr hyn yr hoffent ei gyflawni, diben a dyheadau'r Awdurdod ac anghenion y gymuned. Gallai'r cyfweiliad gynnwys adolygiad o hyfforddiant a datblygiad a dderbyniodd yr aelod dros y flwyddyn flaenorol.

Dylid nodi nad yw ADP yn Arfarniad o Berfformiad, ond yn fodd o gefnogi a datblygu aelodau.

Mae pob aelod wedi cael gwahoddiad i gael ADP ac mae'r rhain wrthi'n cael eu trefnu ar gyfer yr aelodau hynny a dderbyniodd y cynnig. Nid oes rhaid i'r aelodau gael ADP.

4.5 E-ddysgu

Mae datblygiad adnodd e-ddysgu ar gyfer aelodau wrthi'n cael ei gydlynu'n genedlaethol gan Rwydwaith Swyddogion Cefnogi Aelodau, ar y cyd â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru. Mae plattform e-ddysgu cenedlaethol a gynhelir gan y GIG yn cael ei ddatblygu i'w ddefnyddio gan awdurdodau lleol. Mae gwaith diweddar wedi bod yn canolbwyntio ar sicrhau bod y plattform hwn yn gweithio'n dda gyda'r dyfeisiau symudol y mae aelodau'n eu defnyddio'n aml, ei fod yn hawdd i'r aelodau gael gafael arno a'i ddefnyddio a bod ganddo amrywiaeth o fodiwlau diweddar sy'n canolbwyntio ar gynghorwyr.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Nid yw'r adroddiad hwn yn cyfrannu'n uniongyrchol at y Blaenoriaethau Corfforaethol, er y bydd aelodau etholedig sydd wedi'u hyfforddi ac yn cael cymorth priodol yn cyfrannu at berfformiad y Cyngor ym meysydd strategaeth, datblygu polisiau a gwneud penderfyniadau.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Darperir y rhan fwyaf o'r cynllun hyfforddi gan Swyddogion y Cyngor. Nid yw hyn yn gofyn am arian ychwanegol ond bydd yn gofyn am amser y Swyddogion, ac fe fydd hyn yn ffactor wrth bennu maint a chymhlethdod y rhaglen y mae modd ei darparu. Mae angen gwaith hwyluso allanol ar gyfer rhai meysydd hyfforddi ac fe fyddai angen cynnwys hyn o fewn y gyllideb hyfforddi aelodau.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Aseiad o'r Effaith ar Les?

Nid oes angen aseiad ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Adroddir ar faterion hyfforddi a datblygu aelodau i'r Pwyllgor Gwasanaethau Democraidd a'r Cyngor llawn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Nid oes angen datganiad ar gyfer yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Bwriad hyfforddiant a datblygiad yw darparu'r wybodaeth a'r sgiliau y mae eu hangen ar yr aelodau i gyflawni eu gwahanol rolau. Heb yr hyfforddiant hwn, mae risg uwch mewn rhai meysydd o heriau llwyddiannus i benderfyniadau neu atgyfeiriadau i Ombwdsmon y Gwasanaethau Cyhoeddus, a pherfformiad gwaelach yn gyffredinol.

10 Pŵer i wneud y Penderfyniad

Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011

Adroddiad i'r: Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Dyddiad y Cyfarfod 4 Hydref 2019

Aelod / Swyddog Arweiniol: Cynghorydd Richard Mainon / Gary Williams (Pennaeth y Gwasanaethau Cyfreithiol, Adnoddau Dynol a Democrataidd)

Awdur yr Adroddiad: Steve Price (Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd)

Teitl Diogelwch Personol Cynghorwyr

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Nod yr adroddiad ydi rhoi gwybodaeth ac arweiniad i aelodau am ymgymryd â'u rolau'n ddiogel.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Mae gan aelodau o'r Cyngor Sir broffiliau cyhoeddus yn eu wardiau ac ar draws y sir. Weithiau mae angen iddynt gymryd rhan mewn penderfyniadau anodd a dadleuol a rhyngweithio'n rheolaidd gydag aelodau'r cyhoedd, yn aml yn wyneb yn wyneb, ar ystod o faterion a phroblemau.

Yn gyffredinol mae'r cysylltiadau hyn yn gadarnhaol neu'n ddiwrthwynebol ac yn gyffredinol mae rôl cynghorydd yn cael ei ystyried yn un gwerthfawr. Mae achosion o drais yn erbyn ffigurau cyhoeddus yn brin ond fe allai eu proffil a'u rolau cyhoeddus ddenu camdriniaeth, aflonyddu a phryder am drais. Felly mae'r Pwyllgor wedi gofyn am wybodaeth am faterion diogelwch personol ar gyfer cynghorwyr.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ystyried y canllaw sydd ar gael ar ddiogelwch personol ar gyfer cynghorwyr, a'i weithredu yn Sir Ddinbych.

4. Manylion yr adroddiad

Er yn cydnabod bod y tebygolrwydd y bydd cynghorydd yn profi digwyddiadau peryglus neu ddigwyddiad sy'n peri gofid yn isel iawn, mae yna nifer o achosion lle gallai ymwybyddiaeth o risg a materion diogelwch personol fod yn gynorthwyol neu'n galonogol. Mae'r rhestr ganlynol yn cynrychioli meysydd posibl o risg y gallai'r Pwyllgor roi sylw arnynt:

- Ymweld â phobl yn eu cartrefi
- Derbyn pobl draw i'ch cartref
- Cynnal cymorthfeydd
- Derbyn negeseuon maleisus neu niwsans ar y ffôn neu ar-lein
- Delio ag etholwyr emosiynol
- Teithio
- Cyfathrebu ar-lein
- Canfasio o ddrws i ddrws

Gall gweithio ar eich pen eich hun waethygu'r perygl sy'n gysylltiedig â nifer o'r meysydd a nodwyd uchod, megis cynnal cymorthfeydd ar eich pen eich hun mewn adeilad gwag neu ymweld ag etholwr yn eu cartref. Mae gan y Cyngor weithdrefnau i weithwyr sy'n gweithio ar eu pen eu hunain ar y Fewnrwyd sydd yn berthnasol i staff ac aelodau.

Mae rhai awdurdodau lleol wedi llunio canllaw sy'n benodol i gynghorwyr a allai gyd-fynd â'r canllawiau penodol i weithwyr sy'n gweithio ar eu pen eu hunain. Mae atodiad 1 yn ddyfyniad o ganllaw Cyngor Abertawe. Mae Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru wedi cyhoeddi 'Canllaw i Gynghorwyr i Ddelio â Chamdriniaeth Ar-lein', ac mae ynghlwm yn atodiad 2.

Mae gan Ymddiriedolaeth Suzy Lamplugh ystod o nodiadau canllaw am ddiogelwch personol gan gynnwys canfasio ac ymgyrchu, delio â thrais, gweithio ar eich pen eich hun, trosedd casineb a larymau personol allai fod yn ddefnyddiol i gynghorwyr wrth iddynt ymgymryd â'u rôl fel cynghorwyr neu'n ymgyrchu neu'n gweithio ar ran plaid wleidyddol. Mae'r rhain ar gael trwy glicio ar y ddolen: [Canllawiau Suzy Lamplugh](#).

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Nid yw'r adroddiad yn cyfrannu'n uniongyrchol at y blaenoriaethau corfforaethol.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Ni nodwyd unrhyw oblygiadau cost ar gyfer yr adroddiad hwn.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid oes angen Asesiad o Effaith ar gyfer yr adroddiad hwn.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Dim. Comisiynwyd yr adroddiad gan y Pwyllgor Gwasanaethau Democraataidd.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Nid oedd angen datganiad ganddo ar gyfer yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae'r adroddiad yma'n ymdrin â risgiau i ddiogelwch personol aelodau a'r mesurau i liniaru'r risgiau hynny.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Nid oes angen penderfyniad.

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Diogelwch Personol – Canllaw i Gynghorwyr

Mae'r berthynas rhwng Cynghorwyr a'u cymunedau yn ganolog i'r hyn mae'n ei olygu i fod yn Gynghorydd. Mae'r cyswllt wyneb i wyneb pan mae etholwyr yn gallu rhannu problemau a phryderon yn hanfodol i ddatblygu eu perthynas. Mae'r canllaw hwn yn anelu i helpu Cynghorwyr i ymgymryd â'u rôl yn ddiogel ac yn effeithiol.

Rôl bwysig Cynghorwyr yw cadw mewn cysylltiad â'u cymunedau. Mae hyn yn cynnwys helpu unigolion gydag unrhyw broblemau sydd ganddynt. Yn aml mae hyn yn ymestyn y tu hwn i ddarparu gwasanaethau'r Cyngor yn unig. Mae'r cysylltiadau hyn fel arfer yn cynnig boddhad ac nid ydynt yn wrthwynebol. Mae Cynghorwyr yn dod yn brofiadol yn tawelu meddwl ac yn trin ac yn cydymdeimlo gyda thrigolion blin a rhwystredig sy'n aml yn troi at eu cynrychiolydd etholedig pan fyddant yn teimlo nad ydynt yn cyrraedd unman i ddatrys eu problemau drwy sianelau eraill.

Nid diben y canllaw hwn yw gwneud Cynghorwyr yn nerfus, ond i osod pa fesurau diogelwch personol y gellir eu cymryd i atal a delio gyda'r amgylchiadau prin hynny pan fyddant mewn sefyllfaoedd pryd maent yn bryderus am eu diogelwch. Yn gyffredinol, mae'r canllaw yn dilyn cyngor a roddwyd i eraill sydd drwy rinwedd dyletswyddau cyhoeddus neu gyflogaeth, yn cwrdd â llawer o bobl nad ydynt yn eu hadnabod.

Diogelwch Car a Pharcio

Rydych angen cymryd yr un rhagofalon â'r rhan fwyaf o berchnogion ceir:

- Gwnewch yn siwr fod gennych allweddi yn eich dwylo neu o fewn cyrraedd;
- Meddyliwch os bydd ardal yn dywyll ac yn ynysig pan fyddwch yn dychwelyd i'r car; Parciwch lle bo'n bosibl, o dan oleuadau stryd;
- Cloiwch ddrysau'r car pan fyddwch yn mynd i mewn i'r car;
- Ewch â bocsys/bagiau i'r car pan fydd pobl eraill o gwmpas;
- Ceisiwch barcio ar yr ochr chwith o'r ffordd yn wynebu'r ffordd yr ydych yn dymuno gyrru i ffwrdd; mewn cul de sac peidiwch â pharcio yn wynebu'r pen pellaf;
- Ceisiwch barcio mewn lle na fyddwch yn cael eich cau i mewn;

Delio gydag Etholwyr Emosiynol

Mae'n anochel y bydd rhai pobl y byddwch yn cwrdd â nhw yn flin neu'n ofidus. Byddwch angen bod yn barod i ddelio gyda phob math o emosiwn. Er enghraifft, mae'n werth cael hancesi papur wrth law.

Mae Cynghorwyr yn gorfod datblygu'r sgil tawel o fod yn bryderus am broblemau etholwyr heb gymryd gormod o ran feu eu bod yn rhy emosiynol i allu helpu. Bydd cadw'n dawel wrth wynebu beth bynnag ddaw yn eich helpu chi a'ch etholwyr.

Efallai y byddwch yn gweld bod yna sylwadau hiliol neu ymosodol. Os byddant wedi eu cyfeirio atoch chi – peidiwch ag ymateb – bydd hyn ond yn gwneud y sefyllfa yn waeth. Yn hytrach, dewch â'r cyfweliad i ben gynted â phosibl. Os ydynt yn sylwadau mwy cyffredinol, dylech ddatgan nad yw hyn yn dderbyniol ac na allwch barhau â'r cyfweliad. Yn aml bydd hyn yn arwain at ymddiheuriad.

Cymorthfeydd Ward

Lle cynhelir cymorthfeydd ward, bydd y trefniadau a wneir gan bob Cynghorydd yn amrywio yn ôl amgylchiadau lleol a bydd Cynghorydd yn ffodus yn dod o hyd i eiddo i'w cymhorthfa sy'n diwallu pob agwedd o arferion da a sydd hefyd yn hygyrch i'w hetholwyr. Dyma awgrymiadau ar sut i wneud cymhorthfa yn ddiogel ac yn effeithiol. Bydd y rhan fwyaf o Gynghorwyr yn mynd drwy eu gwasanaeth cyfan ar y Cyngor heb fynegi unrhyw broblemau ond gall rhoi ychydig o amser i baratoi a chynllunio leihau'r risg bach ymhellach.

Yr Hanfodion

1	Peidiwch â chynnal cymorthfeydd ar ben eich hun mewn adeilad sy'n wag fel arall. Ceisiwch gael rhywun yno fel derbynnydd. Nid yn unig mae hyn yn eich gwneud yn fwy diogel, ond mae hefyd yn ei gwneud yn llawer haws rheoli cymhorthfa brysur. Os ydych yn cynnal cymorthfeydd ar ben eich hun, trafodwch sut y gellir newid hyn gyda chyd Gynghorwyr neu Swyddogion y Cyngor.
2	Os na allwch osgoi cynnal cymorthfeydd ar ben eich hun, gwnewch yn siŵr eich bod yn cofio rhai canllawiau syml. Dylai cynllun yr ystafell fod yn addas i chi e.e. dylech eistedd ger y drws gyda'r etholwr yn eistedd ar ochr arall y bwrdd. Mae'n well gosod y cadeiriau ar ongl o 45 gradd (gall gosod cadeiriau yn uniongyrchol gyferbyn fod yn wrthdrawiadol).
3	Os nad oes yna ystafell aros ar wahân, ceisiwch sicrhau bod yr etholwyr sy'n aros mor bell â phosibl oddi wrth y sawl yr ydych yn siarad gyda nhw.
4	Gwnewch yn siŵr nad oes yna unrhyw eitemau trwm yn yr ystafell y gellir eu defnyddio fel arf.
5	Hysbyswch yr Heddlu pryd a lle mae eich cymorthfeydd yn cael eu cynnal.
6	Os ydych yn y broses o chwilio am eiddo addas i gynnal cymhorthfa, ceisiwch ddod o hyd i le gyda chymaint â phosibl o'r nodweddion canlynol: <ul style="list-style-type: none">• Eiddo'r Cyngor (e.e. canolfannau cymunedol) yn ystod oriau agor neu eiddo arall lle mae yna lawer o bobl eraill o gwmpas.• Eiddo lle mae enwau unrhyw ymwelwyr â Chynghorwyr yn cael eu cofnodi.• Eiddo lle mae yna ystafell aros gyfforddus.• Ceisiwch sicrhau bod yr ystafell (cyfweld) cymhorthfa:<ul style="list-style-type: none">○ Yng ngolwg y dderbynfa neu fan cyhoeddus;○ Wedi'i chysylltu â'r dderbynfa drwy larwm a bod yna drefn i ddelio gyda galw am gymorth;○ Panel gweld yn y drws;○ Modd o ddianc yn gyflym ac nid yw unrhyw ymwelwyr yn gallu cloi'r drws o'r tu mewn.

Galwyr Personol

Mae'r rhan fwyaf o Gynghorwyr yn ceisio cynnal cydbwysedd rhwng eu bywydau personol a chyhoeddus ac nid ydynt yn dymuno annog unrhyw alwyr yn eu cartrefi preifat. Mae cyhoeddusrwydd da ynglŷn â sut i gysylltu â Chynghorwyr a manylion cymorthfeydd ward yn lleihau'r siawns y alwyr diangen.

Post

Fel gyda galwadau ffôn, mae Cyngorwyr ar adegau prin yn gallu bod yn darged llythyrau dienw maleisus. Dylai unrhyw lythyrau o'r fath gael eu rhoi i'r Heddlu ar unwaith.

Ymweliadau â'r cartref

Mae Cynghorwyr yn ymweld â thrigolion yn eu cartrefi weithiau, yn arbennig pobl hŷn, anabl neu os ydynt eisiau gweld dros eu hunain yr amodau sy'n destun cwynion.

Mae pob Cynghorydd yn penderfynu pa un a ddylid cynnal ymweliad penodol, yn arbennig os nad yw'r Cynghorydd yn adnabod y sawl mae'n ymweld â nhw. Mae'r rhan fwyaf o Gynghorwyr yn ymddiried yn eu greddf eu hunain o ran cwrdd â rhywun ar ben eu hunain ai peidio.

Weithiau bydd yn well gan y Cynghorydd fynd gyda chydweithiwr ward neu wahodd yr unigolyn i le mwy cyhoeddus. Mae bob amser yn ddoeth cadw cofnod o lle rydych chi. Os oes angen, gallwch adael i'r unigolyn yr ydych yn ymweld â nhw wybod bod yna gofnod o'r fath neu bod disgwyl i chi fod mewn lle arall ar amser penodol ac ati neu wneud galwad ar eich ffôn symudol yn ystod yr ymweliad.

Galwadau Ffôn Maleisus a Niwsans

Mae Cynghorwyr yn cael ambell alwad niwsans neu ymosodol. Er mae galwadau o'r fath yn debyg o fod yn brin, gallwch fod yn darged galwr dienw parhaus gyda malais yn erbyn y Cyngor. Bydd y galwadau hyn yn derbyn sylw yn unol â chyngor yr Heddlu:

- Cadwch y galwr yn siarad;
- Nodwch unrhyw gliwiau a roddir gan y galwr fel rhyw, oed, acen, ac ati.;
- Gwrandewch am unrhyw gliwiau o ran bwriad y galwr;
- Ysgrifennwch y manylion ar unwaith i gynorthwyo'r heddlu yn nes ymlaen;
- Gwrandewch am sŵn yn y cefndir a all ddarparu gwybodaeth werthfawr (e.e. sŵn rheilffordd, sŵn diwydiannol, peiriannau, cerddoriaeth, anifeiliaid);
- Hysbysu'r Heddlu;
- Hysbysu'r Cyngor.

Rhoi Gwybod am Ddigwyddiadau

Dylid rhoi gwybod am unrhyw achos o bryder, hyd yn oed os yw'n fân neu 'bron â digwydd' i'r Heddlu a'r Pennaeth Gwasanaethau Democraidd. Mae hyn yn galluogi'r awdurdod i fonitro a phenderfynu os oes angen cymryd unrhyw gamau i atal ailddigwyddiad. Efallai y byddwch yn ystyried y byddai'n werth rhybuddio cydweithwyr ward hefyd.

Manylion Cyswilt mewn Argyfwng

Cynghorir eich bod yn darparu'r wybodaeth hon i'r Pennaeth Gwasanaethau Democraidd os bydd angen cysylltu â'ch teulu neu berthynas agosaf os bydd yna argyfwng.

Councillors Guide to Handling Online Abuse

March 2018

Social media has become a powerful tool for councillors, helping them to engage with communities, raise awareness of community issues, events, or council initiatives and to seek views and receive feedback.

Social media however has its darker side; online abuse and bullying or 'trolling' has reached record levels and politicians, particularly women, are often the target of unacceptable, unpleasant and, sometimes, threatening online abuse.

“Abuse of public servants is unacceptable and the online abuse of councillors should not be tolerated”

The abuse of public servants is unacceptable and the online abuse of councillors should not be tolerated. Councillors are committed individuals who invest a huge amount of time, energy and emotion into serving their communities and the public. Councillors do not often receive thanks or recognition for their efforts, but they should not expect abuse and harassment.

Being a councillor can be a challenging and often vulnerable role. In the era of austerity and cuts to public service funding, the Cabinet Secretary for Local Government Alun Davies AM recently recognised that ‘...the most difficult job in politics in Wales today is that of a councillor’. Councillors often take difficult or controversial decisions, which may affect the communities in which they live; councillors are local, accessible and visible and can therefore be subjected to personal challenge, criticism or, worse, abuse.

Elected politicians in general are increasingly subject to personal abuse and threats; these issues were explored and several recommendations were made in the December 2017 Report of the Committee on Standards in Public Life Review into ‘Intimidation in Public Life’.¹

In February 2018, Prime Minister Theresa May MP announced that the UK Government intends to consult on making it an offence in electoral law to intimidate candidates and campaigners². Politicians will continue to take a personal and collective stand in challenging intimidation, however until a change in law, candidates and politicians will unfortunately have to continue to seek support from colleagues in managing or reporting any abuse.

¹https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/666927/6.3637_CO_v6_061217_Web3.1_2_.pdf

² <https://www.gov.uk/government/speeches/pm-speech-on-standards-in-public-life-6-february-2018>

Online abuse is an unfortunate feature of modern society and it is difficult to prevent in the age of social media. Online abuse is on the increase; the overall number of ‘malicious communications’ recorded by Welsh police forces more than doubled in 2015, to 2,915 reports of cyberbullying, trolling, online harassment and death threats³.

Concerns about online abuse of councillors are growing⁴ and several councillors who stood down at the 2017 elections did so due to general abuse from members of the public.

“Challenge and scrutiny is a key part of democratic accountability and should be welcomed; but it should remain constructive and courteous”

Challenge and scrutiny is a key part of democratic accountability and should be welcomed; but it should remain constructive and courteous. Some residents may feel frustrated about an issue or wish to raise a legitimate complaint; but it should be polite and respectfully raised.

Occasionally such instances can cross the line but can be managed as they are well-intentioned; other instances however can be malicious and vexatious.

Online abuse is sadly likely to be an inevitable downside of being a councillor, so it is important that councillors prepare themselves and consider the steps they can take to manage, minimise and respond to any incidents.

“Councillors need to be particularly careful about what they post online themselves”

Councillors need to be particularly careful about what they post online themselves. Councillors are expected to uphold the highest of standards and are subject to a statutory code of conduct. Councillors should therefore ensure that what they say and how they say things online do not cause undue distress or upset to members of the public or other councillors. The WLGA has produced a separate [Social Media Guide for Councillors](#) which outlines the “Dos and Don’ts” of social media and the legal and code of conduct risks (and protection) for councillors.

Some unsympathetically say that politicians should ‘grow a thicker skin’ and whilst it is true that councillors do have to prepare themselves for likely abuse and sometimes the best approach is to ignore it if you can, there are some approaches you can take, social media companies and, ultimately, the law are all on your side.

“Social media companies and, ultimately, the law are on your side”

³ <http://www.bbc.com/news/uk-wales-41729206>

⁴ <http://www.bbc.co.uk/news/uk-wales-41263983>

Your response to a particular online post or to a repetitive troll however requires personal judgement, circumstances will vary and each post may require a different response depending on the nature and subject matter of the message, the history of the individual and so on.

This guide provides advice on how to manage or report online abuse or harassment and points you in the direction of online resources⁵ which will guide you through the process of blocking, unfriending, muting, hiding or reporting online posts.

In summary, if you don't like a social media comment you might choose to ignore it or challenge it but if a social media comment is libellous, threatening or becomes harassment, you can take action and report it.

If you are concerned about any social media activity, you may wish to seek the advice of your Monitoring Officer in the first instance; should you wish to seek other support you may wish to approach the Head of Democratic Services or other councillors in your group or in your ward.

Tackling abuse on Twitter™

1. “No tit for tat on twitter”

No matter how tempting it might be, entering a ‘tit-for-tat’ debate with a troll is a risky approach. You are unlikely ever to have the ‘last word’ and trolls, like all bullies, seek attention and are looking for a reaction; a response may just fuel them further.

“Shall I put you down as a ‘Maybe’ then?”

Humour and sarcasm can sometimes work: one councillor who received unpleasant abuse from a troll during the local elections succeeded in silencing the troll by responding: ‘Shall I put you down as a ‘Maybe’ then?’

Sometimes it can work and it can certainly make you feel better, but it may end up encouraging a more vitriolic and prolonged response and sarcasm does not always translate well on social media, so you may confuse or offend some of your normal followers as a result.

It is also more than likely that you will have many, many more followers than the troll will. Most trolls have few followers and many of them may be sympathetic to the troll's opinions and style. If you do decide to react and reply to a troll's tweet, all your many hundreds or thousands of followers will see the troll's original tweet and you will just help spread the

⁵ Links to resources are embedded in the text but are also included in footnotes, should the reader be using a hard copy version.

troll's abuse, allegations or misinformation on his or her behalf. On balance, it is probably not worth giving the troll the oxygen of publicity.

2. Whistling in the wind?

Check to see if the troll has many followers and who those followers are. As noted above, the chances are that a troll will have few followers. If that's the case, no matter how concerning the comments made it is likely that few people (and few people you care about) will have seen them.

3. Your right of reply

If a troll has posted some inaccurate information about you or the council, you may of course wish to set 'the record straight'. You should balance up the risks and likely success of this approach and, if the information is libellous, you may wish to receive legal advice or follow up through alternative routes.

4. Move the tweet into a different domain

If the tweet is a complaint about a council service, ask for contact details and pass the information to officers to follow-up on. Inform the individual that this is the course of action you are taking. This may help defuse any tensions.

5. Take a record of the abuse

If you have received online abuse, even if you are not overly concerned or if you intend to ignore it, you should consider keeping a record should any incidents escalate in the future. You can simply 'screen shot', 'clip' or 'snip' tweets on your phone or computer. You may also decide to warn the troll that you are keeping a record of all messages and may refer them to the appropriate authorities, which may scare them off posting further comments or might encourage them to delete them.

6. Dealing with defamation

In addition to taking a record, if you believe that a tweet defames you (i.e. a false statement that could harm your reputation) there are several options you may wish to take. You may contact the individual initially to request that the tweet be deleted; some individuals may have made a mistake without malice and will remove their post immediately. Depending on the nature of the tweet and the number of followers who may have viewed the tweet, you may wish to seek a correction and/or an apology.

If this approach is unsuccessful or where a defamatory tweet causes serious concern or is part of a concerted campaign, you may wish to issue a 'notice and take-down' letter via your solicitor; although you may not have the intention of proceeding further, the threat of legal action is often a powerful deterrent and can prompt a swift and successful resolution. You may wish to seek informal advice from your Monitoring Officer, but a Monitoring Officer is unlikely to be able to become involved unless the defamer is another elected member (in which case it may be an alleged breach of the Code of Conduct).

7. Mute or Block Trolls

You may wish to unfollow, mute or even block a troll or someone who is persistently tweeting you. Guidance about to mute and block is available from Twitter, but in summary:

Muting⁶ allows you to remove an account's Tweets from your timeline but does not go as far as unfollowing or blocking the account. Muted accounts will not know that they have been muted and you can 'unmute' them at any time.

Blocking⁷ allows you to restrict specific accounts from contacting you, seeing your Tweets or following you. Unlike muting, trolls can find out that they have been 'blocked' and may accuse you of avoiding their scrutiny; this may be a small price to pay if their behaviour is checked and can be easily rebutted if necessary.

According to Twitter, blocked accounts cannot:

- Follow you
- View your Tweets (unless they report you, and your Tweets mention them)
- Find your Tweets in search when logged in on Twitter
- Send Direct Messages to you
- View your following or followers lists, likes or lists when logged in on Twitter
- View a Moment you've created when logged in on Twitter
- Add your Twitter account to their lists
- Tag you in a photo

8. Report the abuse to Twitter

Twitter itself promotes 'Rules' encouraging constructive debate but it explicitly prohibits behaviour '...that crosses the line into abuse, including behaviour that harasses, intimidates, or uses fear to silence another user's voice.'⁸

⁶ <https://support.twitter.com/articles/20171399>

⁷ <https://support.twitter.com/articles/117063>

⁸ <https://support.twitter.com/articles/18311?lang=en#>

If tweets are so offensive that you believe they violate Twitter's rules, you can report them to Twitter who may decide to take action. For further information about how to report 'violations' visit Twitter's [How to report violations](#)⁹ page.

9. Report the abuse to the Police

If someone sends threatening, abusive or offensive messages via any social networking site, they could be committing an offence. The most relevant offences are 'harassment' and 'malicious communications'.

According to the Police, harassment means a 'course of conduct' (i.e. two or more related occurrences) and the messages do not necessarily have to be violent in nature, but must be oppressive and need to have caused some alarm or distress.

An offence relating to malicious communications may be a single incident, but for an offence to have been committed, a message must be indecent, grossly offensive, obscene or threatening or menacing.

The Police advise that you may wish to initially report the matter to Twitter, but if you wish to report either of these alleged offences to your local police force, you should not respond to the message as it may encourage the sender and make the situation worse. The Police also advise that you take a screen shot of the message so if it gets deleted later there will still be a record of what was said.

Further information about social media and criminal offences is available via the [Police](#)¹⁰ and [Crime Prosecution Service](#)¹¹

Tackling abuse on Facebook™

You can take a similar approach to responding to abuse and harassment as you would to Twitter or any other social media platform; you need to weigh up whether it's best to ignore, respond, refer, take legal advice or report any incidents.

That said, Facebook has slightly different '[Community Standards](#)'¹² and alternative methods of dealing with complaints.

⁹ <https://support.twitter.com/articles/15789#>

¹⁰ <https://www.askthe.police.uk/content/Q770.htm>

¹¹ http://www.cps.gov.uk/legal/a_to_c/communications_sent_via_social_media/

¹² <https://www.facebook.com/communitystandards#attacks-on-public-figures>

You are also more likely to encounter community or campaign groups or pages which facilitate scrutiny of you, fellow councillors or your local council and some have been set up specifically with that purpose in mind. Scrutiny and constructive challenge should be supported, but if these groups are not moderated effectively, they can provide a conduit for abuse and harassment.

Although Facebook encourages respectful behaviour and takes action to protect '[private individuals](#)'¹³ from bullying and harassment, it permits 'open and critical discussion of people who are featured in the news or have a large public audience based on their profession or chosen activities' but does take action around 'credible threats' and 'hate speech'¹⁴.

Responding to abuse or harassment

There are a range of options for you to manage abuse or harassment on Facebook and full instructions are available on the [Facebook help page](#)¹⁵:

- If you want a post removed from Facebook, you can ask the person who posted it to remove it.
- If you don't like a story that appears in your News Feed, you can [hide it](#).
- If you are not happy with a post you're tagged in, you can [remove the tag](#).
- You can leave a [conversation](#) at any time, though the other people in the conversation will be notified and you will no longer receive messages from the conversation.
- You can [unfriend](#) or [block](#) another user; they will no longer be able to tag you or see things you post on your timeline.
- If the post goes against Facebook's Community Standards you can report it to Facebook.

Responding to abuse or harassment in Groups or Pages

Scrutiny and constructive challenge should be supported, although both can provide a conduit for abuse and harassment from individuals or groups if they are not moderated effectively.

Your council may have a policy or tactic on communicating and engaging with such groups, particularly if they have been set up to criticise the council, so you should take advice from the council's communications officers.

¹³ <https://www.facebook.com/communitystandards#bullying-and-harassment>

¹⁴ <https://www.facebook.com/communitystandards#attacks-on-public-figures>

¹⁵ <https://www.facebook.com/help/408955225828742?helpref=search&sr=6&query=unfriend>

There is no right or wrong way with regards responding to a group or page which regularly criticises the council or councillors; some believe that it is beneficial to engage constructively, to explain, inform or signpost and hopefully improve awareness, understanding and support, whilst others are more reluctant as it will require emotional energy and time and the likelihood of successful engagement may be limited.

If you are concerned about comments or postings about you in a group or page, you can [report the post to the Group Administrator](#).¹⁶ If you are concerned about a group that is abusive and you think it has broken Facebook's Community Standards, you can [report the group to Facebook](#).¹⁷

Managing and moderating your own Group or Page

You may wish to set up your own personal, councillor or community page on Facebook. These are valuable platforms to promote local information, news, events or council developments or seek people's views on community or council proposals.

Members or the community and others can contribute and comment in an interactive manner and whilst most is constructive and uses acceptable language, some individuals may use bad language or 'cross the line' into abuse or harassment.

The use of bad language can sometimes be unintentional and if you are the group or page administrator you can politely rebuke the individual and advise on expected conduct and an apology is often forthcoming.

If you are a Group or Page administrator, Facebook provides you with a range of tools to manage and moderate other people's content or contributions to your Group or Page for more serious breaches of standards.

You can:

- Block certain words or apply a 'profanity filter' in the settings, this will stop such postings appearing in your page;
- Hide or delete comments, photos or tags; and
- Ban or remove someone from your pages.

Useful guidance and instructions are available on the '[Banning and Moderation](#)'¹⁸ section of Facebook.

Administering a large Group can be a lot of work, particularly if group members are active. If that's the case, you might want to share the responsibility with other councillors, friends or

¹⁶ <https://www.facebook.com/help/436113899837980?helpref=search&sr=1&query=report%20to%20admin>

¹⁷ <https://www.facebook.com/help/266814220000812?helpref=related>

¹⁸ https://www.facebook.com/help/248844142141117/?helpref=hc_fnav

trusted community members. Guidance on making other people administrators or 'moderators is available on [Facebook](#)¹⁹.

Tackling abuse on blogs

Blogs are a quick and easy way for members of the public or councillors to set up mini-websites to discuss and air views on matters of interest.

Occasionally, blogs may take an interest in local, community matters and some have been set up specifically to scrutinise the local council or councillors.

Whilst scrutiny is a key part of local democracy and accountability, on occasions, some blogs may make unfair comments or untrue allegations or may include abusive or threatening commentary. Unlike Facebook and Twitter, there are no 'community rules or standards' to moderate or challenge such content.

Depending on the nature of the comments, councillors therefore have several choices:

- Ignore the blog altogether and hope that few people read and become aware of the comments;
- Engage with the blogger and seek to assure, inform or correct the comments as appropriate. As with trolls however, this course of action may fuel and prolong the debate and abusive comments further; or
- If you are concerned that the blogger is harassing you, threatening you, spreading malicious communications or is defaming or libelling you, you may wish to record any evidence (e.g. take some screen shots) and seek further legal advice or refer the matter to the Police.

¹⁹ <https://www.facebook.com/help/148640791872225?helpref=search&sr=3&query=group%20admin>

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd
Dyddiad y Cyfarfod	4 Hydref 2019
Swyddog Arweiniol	Rheolwr y Gwasanaethau Democrataidd
Awdur yr Adroddiad:	Steve Price
Teitl	Cyd-graffu ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys y wybodaeth ddiweddaraf am gynnydd y trefniadau cyd-graffu sydd wedi'u sefydlu i graffu ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

Gwnaed cais am yr adroddiad hwn gan y Pwyllgor er mwyn darparu trosolwg cynnar o'r trefniadau Cyd-graffu.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd yn ystyried cynnydd y trefniadau cyd-graffu ar gyfer craffu ar y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus.

4. Manylion yr adroddiad

Ym mis Hydref 2018, bu i Gyngor Sir Ddinbych a Chyngor Bwrdeistref Sirol Conwy sefydlu Cydbwyllgor Trosolwg a Chraffu Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Conwy a Sir Ddinbych.

Mae'r Cydbwyllgor yn cyflawni gofyniad statudol ar yr awdurdod lleol i ddynodi pwyllgor craffu i graffu ar waith Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus ar y cyd Conwy a Sir Ddinbych. Barn y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus (y Bwrdd) a'r awdurdodau lleol oedd mai Cydbwyllgor Craffu ffurfiol fyddai'r cyfrwng mwyaf priodol ar gyfer craffu'n effeithiol ar fwrdd traws-sirol strategol fel y Bwrdd hwn.

Cynhaliwyd sesiwn hyfforddi a chyflwyno ar gyfer aelodau'r Cydbwyllgor Craffu newydd ym mis Chwefror eleni, a amlinellodd brif nodau'r Cydbwyllgor, sef:

- dal Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i gyfrif yn ddemocrataidd ac yn lleol
- craffu ar benderfyniadau a chymau gweithredu'r Bwrdd
- craffu ar drefniadau llywodraethu'r Bwrdd
- ymgysylltu â'r Bwrdd wrth ymgynghori ar ei Asesiadau a Chynlluniau Llesiant.

Roedd yr hyfforddiant hefyd yn cynnwys gwybodaeth am waith y Bwrdd ar wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yr ardal, yn ôl cyfarwyddwyd Deddf Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yn ogystal â gwybodaeth am drefniadau llywodraethu'r Pwyllgor Craffu ei hun. Mae canllawiau Llywodraeth Cymru ar gyfer pwyllgorau craffu awdurdodau lleol ar graffu ar Fyrddau Gwasanaethau Cyhoeddus ynghlwm yn atodiad 1.

Cynhaliodd y Cydbwyllgor Craffu ei gyfarfod cyntaf ym Modlondeb, Conwy ym mis Mai 2019, lle bu iddo adolygu a chymeradwyo Adroddiad Blynyddol 2018 – 2019 y Bwrdd a'i dri maes blaenoriaeth, sef lles meddyliol, ymrymuso'r gymuned a chadernid amgylcheddol.

Trefnwyd ail gyfarfod y Cydbwyllgor Craffu ar gyfer 27 Medi 2019. Bwriad y cyfarfod hwn oedd canolbwyntio ar y flaenoriaeth Cadernid Amgylcheddol, ond cafodd ei ohirio oherwydd nad oedd sefydliad y Bwrdd oedd yn arwain ar y flaenoriaeth hon ar gael. Bydd y cyfarfod yn cael ei aildrefnu cyn gynted ag y gellir cytuno ar ddyddiad.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at y Blaenoriaethau Corfforaethol?

Nid oes angen penderfyniad, ond datblygwyd Cynllun Corfforaethol y Cyngor mewn ymgynghoriad â sefydliadau partner, gan gynnwys partneriaid y Bwrdd. Mae gan Gynllun Lles y Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus a Chynllun Corfforaethol y Cyngor nodau a gweithgareddau sy'n ategu ei gilydd.

6. Faint fydd yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

Mae trefniadau llywodraethu'r Cydbwyllgor Craffu'n dyrannu rolau ategol y swyddog craffu arweiniol a swyddog y pwyllgor i awdurdod cadeirydd y pwyllgor. Y Cynghorydd Brian Cossey o Gonwy yw'r cadeirydd presennol, felly bydd y rolau ategol hyn yn nwylo Conwy, gyda chymorth ychwanegol gan Swyddog Craffu Sir Ddinbych.

Bydd rôl y Cadeirydd yn newid bob dwy flynedd bob yn ail rhwng yr awdurdodau lleol, a bydd rôl ategol arweiniol y pwyllgor hefyd yn trosglwyddo i Sir Ddinbych bryd hynny.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o'r Effaith ar Les?

Nid oes angen asesiad o effaith ar gyfer yr adroddiad hwn. Fodd bynnag, bydd rôl y Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd o ran cefnogi trefniadau craffu effeithiol ar y Bwrdd yn cyfrannu at allu'r Bwrdd i gyflawni ei rôl statudol dan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

8. Pa ymgynghoriadau a gynhaliwyd gyda Chraffu ac eraill?

Nid oedd angen cynnal ymgynghoriad ar gyfer yr adroddiad hwn.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

Nid oedd angen datganiad ar gyfer yr adroddiad hwn.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

Mae'r trefniadau cyd-graffu a amlinellir yn yr adroddiad hwn wedi'u sefydlu er mwyn rhannu adnoddau a gwybodaeth o ran rôl y Pwyllgor Craffu, ac i hwyluso craffu effeithiol ar y Bwrdd. Cytunwyd ar gylich gorchwyl a rheolau gweithredu manwl gan y ddau awdurdod lleol er mwyn egluro sut y byddai'r rhain yn cael eu cyflawni.

11. Pŵer i wneud y Penderfyniad

Adran 35 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Adran 58 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Atodiad 1

Canllawiau ar gyfer Pwyllgorau Craffu
Awdurdodau Lleol ar graffu ar Fyrddau
Wasanaethau Cyhoeddus

Awst 2017

Roedd yn bleser cynhyrchu'r canllawiau i awdurdodau lleol ar graffu ar fyrddau gwasanaethau cyhoeddus ar ran Llywodraeth Cymru a hoffwn ddiolch i bawb sydd wedi cymryd rhan yn ei gynhyrchu, yn enwedig rhwydwaith y swyddogion craffu Cymru am eu mewnbwn, dadansoddi a mireinio.

Rhagair gan y Gweinidog

Rwyf yn falch o gyflwyno'r canllawiau hyn ar gyfer pwyllgorau craffu awdurdodau lleol ar graffu ar fyrddau gwasanaethau cyhoeddus.

Y neges allweddol o'r Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol 2015 yw i gyrrff cyhoeddus ddod at ei gilydd i gyflawni gwelliannau mewn lles pobl a chymunedau yng Nghymru. Rhan bwysig o hyn yw ar gyfer cyrff cyhoeddus i gyfrif am eu cyfraniad tuag at gyflawni'r amcanion llesiant.

Bwriad y canllawiau hyn i helpu pwyllgorau craffu awdurdodau lleol i ddarparu atebolrwydd ac i gefnogi datblygu a gwella o fyrddau gwasanaethau cyhoeddus trwy rannu profiadau a dysgu.

Mae'r ffordd gydweithredol newydd hon o weithio yn heriol i ni i gyd ond y gwobrau, ar ffurf cymryd cyfrifoldeb ar y cyd am wella a chyfoethogi bywydau dinasyddion yng Nghymru yn enfawr.

Hoffwn ddiolch i Rebecca David Knight am ei gwaith diwyd a thrylwyr ar y canllawiau hyn a gobeithiaf mae'n darparu canllaw defnyddiol ac addysgiadol ar gyfer y gymuned graffu.

A handwritten signature in black ink that reads "Mark Drakeford". The signature is written in a cursive, slightly slanted style.

Y'r Athro Mark Drakeford

Ysgrifennydd y Cabinet dros Gyllid a Llywodraeth leol

Cyflwyniad

Anelir y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 gwella llesiant cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol Cymru. Daeth y Ddeddf yn gyfraith ar 29 Ebrill 2015 a daeth yn ofyniad ar gyfer cyrff cyhoeddus yng Nghymru o 1 Ebrill 2016. Mae yn rhoi cynaliadwyedd tymor hir yn flaenllaw o sut y caiff gwasanaethau cyhoeddus eu cynllunio a'u darparu, ac yn rhoi pwyslais ar gyrff cyhoeddus i weithio mewn partneriaeth â'i gilydd a'r cyhoedd i atal a datrys problemau.

Mae'r Ddeddf yn diffinio cyrff cyhoeddus yn gwneud rhywbeth "yn unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy" fel y corff sydd ei angen i weithredu mewn modd sy'n ceisio sicrhau bod y "anghenion y presennol yn diwallu heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain". Mae'n darn o ddeddfwriaeth nodedig yn rhoi pwyslais ar ymddygiad sefydliadol yng nghyd-destun gweithio mewn partneriaeth fel sbardun allweddol i newid hirdymor mewn ardaloedd lleol.

Mae'r Ddeddf yn pennu saith amcan llesiant cenedlaethol sydd am gael eu cyflawni gan gyrff cyhoeddus yn gweithredu yn unol â'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Mae'r amcanion yn cynrychioli gweledigaeth a rennir ar gyfer y cyrff cyhoeddus a restrir yn y Ddeddf i weithio tuag at. At hynny, mae'r Ddeddf yn gwneud yn glir rhaid i'r cyrff cyhoeddus rhestredig gweithio i gyflawni'r **holl** amcanion, nid dim ond un neu ddau.

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyhoeddi canllawiau statudol cynhwysfawr ar Ddeddf "Rhannu diben: rhannu dyfodol" sy'n disgrifio yn fanwl y ddyletswydd ar gyrff cyhoeddus. Mae'r canllawiau ar gael [yma](#).

Yn dymuno i gefnogi modelau craffu llywodraeth leol sy'n hwyluso cydweithio effeithiol, mae Llywodraeth Cymru wedi comisiynu ganolfan craffu cyhoeddus (CfPS) i ddatblygu canllawiau sy'n manylu cyfraniad i graffu llywodraethu byrddau gwasanaethau cyhoeddus a threfniadau darparu.

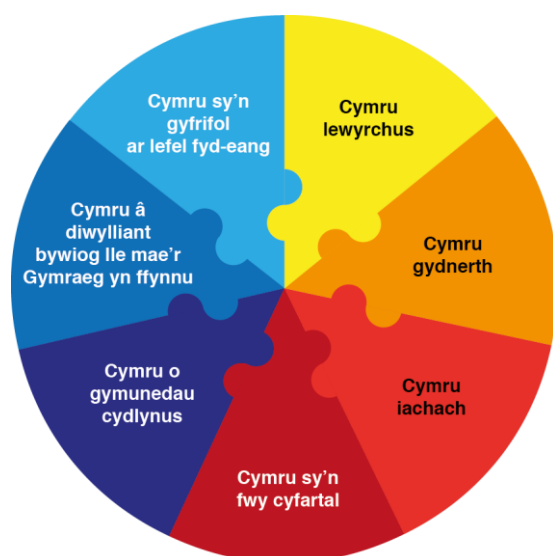
Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus

Mae'r Ddeddf yn sefydlu byrddau gwasanaethau cyhoeddus (BGC) ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru, sy'n cynnwys cynrychiolwyr o awdurdodau lleol, byrddau ieuchyd, Cyfoeth Naturiol Cymru ac awdurdodau tân ac achub. Rhaid i bob bwrdd ymgymryd ag asesiad llesiant lleol i lywio cynllun llesiant lleol, sy'n manylu ar sut bydd eu hardal yn cyflawni egwyddor datblygu cynaliadwy wrth weithio tuag at y amcanion llesiant cenedlaethol saith.

At hynny, rhaid i byrddau gwasanaethau cyhoeddus wahodd sefydliadau gwirfoddol perthnasol ynghyd â Gweinidogion Cymru, y Comisiynydd Heddlu a throseddu a'r Prif gwnstabl lleol i gymryd rhan ar y Bwrdd.

Er mwyn sicrhau bod y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn atebol yn ddemocrataidd, mae y Ddeddf yn gosod gofyniad ar gynghorau i ddynodi Pwyllgor Trosolwg a chraffu i graffu ar waith y BGC. O dan y darpariaethau a gynhwysir yn y Ddeddf, mae pwyllgorau trosolwg a chraffu bwerau helaeth i adolygu trefniadau llywodraethu y Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus yn ogystal ag unrhyw benderfyniadau a wneir neu gamau a gymerwyd gan y BGC.. Yn ogystal, darperir pwyllgorau trosolwg a chraffu â phwerau adrodd sylweddol ac ei bod yn ofynnol i rannu copiâu o unrhyw adroddiadau neu argymhellion a wnaed mewn cysylltiad â swyddogaethau bwrdd neu trefniadau llywodraethu gyda Gweinidogion Cymru, y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru ac Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Rhagofyniad i waith craffu llywodraeth leol effeithiol yw deall y diffiniad cyfreithiol o amcanion a'r egwyddor datblygu cynaliadwy. Y amcanion llesiant yn cael eu hatgynhyrchu isod. Mae trafodaeth am egwyddor datblygu cynaliadwy am ei fod ymwneud â gwaith ymarferol o bwyllgorau trosolwg a chraffu yn ddiweddarach yn y ddogfen.

Beth yw diben y canllawiau ? Ar gyfer pwy ?

Mae'r canllawiau yn nodi'r cyngor ymarferol ar gyfer trosolwg ac ymarferwyr craffu wedi'i seilio ar werthusiadau o'r mecanweithiau atebolrwydd byrddau gwasanaethau lleol blaenorol, arferion gwasanaethau cyhoeddus, byrddau trefniadau trosolwg a chraffu, ac ymchwil ar lywodraethu partneriaeth fwy cyffredinol.

Mae hefyd yn ceisio darparu ymarferwyr gyda dealltwriaeth o ddiben craffu partneriaeth strategol yn fwy cyffredinol drwy awgrymu cyfres o ganlyniadau y dylai weithio tuag at. Gall fod yn wir bod aelodau etholedig, swyddogion y Cyngor neu'r partneriaid yn deall y

cyfleustodau neu ddilysrwydd atebolrwydd dan arweiniad awdurdodau lleol, a dyna pam y gwnaed ymdrechion i nodi pa effaith gadarnhaol bydd craffu Llywodraeth Leol penodol yn gallu arwain at. I fod yn effeithiol, mae'n bwysig bod pawb sy'n gysylltiedig yn deall ac yn croesawu'r gwerth gwaith craffu.

Felly, mae'n bwysig pwysleisio y dylai pob awdurdod lleol datblygu trefniadau sy'n bodloni amgylchiadau lleol orau. Mae hyn yn bwysig o ystyried ffocws y Ddeddf ar ddefnyddio adnoddau sy'n seiliedig ar **waith** i gyflawni'r newid sy'n seiliedig ar **le**.

Nid yw'r canllawiau hyn yn ganllawiau statudol. Fodd bynnag, methiant i ystyried egwyddorion llywio gan arfer da yn debygol o arwain at systemau craffu a diffyg effaith ac annigonol i gefnogi BGC fel partneriaeth strategol. Ymhlith y risgiau sy'n gysylltiedig â threfniadau llywodraethu cydweithredol gwael yw gwneud penderfyniadau wedi'i gwanhau, cymhlethdod ychwanegol, atebolrwydd tameidiog, diffyg tryloywder a chanlyniadau lles gwaeth.

Egluro swyddogaeth strategol o graffu ar fyrddau gwasanaethau cyhoeddus

Mae'r canllawiau statudol "Rhannu Pwrpas, Rhannu Dyfodol 3 – rôl ar y cyd (byrddau gwasanaethau cyhoeddus)" yn nodi fod y Ddeddf Llesiant yn dibynnu'n bennaf ar pwyllgorau trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol i sicrhau **gwelliant parhaus** mewn cynllunio integredig lleol¹. Mae'n nodi bod trosolwg a chraffu awdurdod lleol yn y modd y mae'r Ddeddf yn sicrhau atebolrwydd democrataidd ar gyfer gwaith partneriaeth lleol².

Fel y cyfryw diben trosolwg a chraffu BGC yw cymryd trosolwg o effeithiolrwydd cyffredinol y Bwrdd drwy ddarparu her ddemocrataidd. Fodd bynnag, i helpu cynghorau i ddatblygu trefniadau unigol, mae'n bwysig darparu eglurhad ynghylch sut mae trosolwg llywodraeth leol a chraffu yn gallu ychwanegu gwerth i gydweithio i ddeall yn well y ffactorau sy'n sail i arferion effeithiol.

Beth yw diben trosolwg a chraffu BGC ? Beth sydd ei angen i'w gyflawni ?

Mae ymchwil i wahanol fathau o lywodraethu partneriaeth a rhaglenni newid sy'n seiliedig ar leoliad yn nodi y gall manteisio ar werth cynrychioladol o rôl aelodau etholedig fel arweinwyr cymunedol yn arwain at effeithiau buddiol canlynol ar gyfer partneriaethau:

- 1. Ddarpariaeth o le cefnogol ar gyfer myfyrio ac hunan ddadansoddi:** yn ymchwilio i ba raddau y gellir dweud bod gweithgarwch BGC yn arwain at 'mantais gydweithredol' fel y mae'n ymwneud â saith amcan llesiant a pum ffordd o weithio, gall trefniadau trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol rhoi cefnogaeth i dalu sylw at cysylltiadau partneriaeth. Gall craffu ddiduedd sy'n seiliedig ar dystiolaeth yn annog adlewyrchiad a myfyrio ar effaith ymddygiadau gwahanol ar berfformiad cyffredinol y BGC, annog adborth a thrafodaeth agored ar bob lefel.

¹ "Rhannu Pwrpas: Rhannu Dyfodol 3 – Rôl Gytûn (byrddau gwasanaethau cyhoeddus)" paragraff 173.

² "Rhannu Pwrpas: Rhannu Dyfodol 3 – Rôl Gytûn (byrddau gwasanaethau cyhoeddus)" Paragraff 174.

2. **Gwell atebolrwydd democrataidd a thryloywder gwell** : Mae cynghorau yn deillio o'u 'awdurdod lleol' cyfreithlondeb democrataidd o aelodau etholedig. Yn agosach ceir atebolrwydd i ddinasyddion, yn fwy credadwy a dilys y daw yn ceisio bod yn atebol yn gyhoeddus gan y rhai â grym. Mae partneriaeth craffu yn darparu gwiriad gadarn a cydbwysedd i wneud penderfyniadau ar y cyd drwy brofi rhagdybiaethau, edrych ar risgiau a herio sut y caiff adnoddau eu blaenoriaethu. Gwella tryloywder yn y ffordd hon gall helpu BGC nodi sut i alinio adnoddau, gwasanaethau a sefydliadau o amgylch anghenion pobl a lleoedd yn well.
3. **Ffocws cryfach ar wella bywydau dinasyddion lleol** : Yn egluro gwahanol gyfraniadau i gyflenwi ac yn ceisio gwella gwasanaethau o safbwynt y dinesydd, gall trosolwg a chraffu helpu byrddau gwasanaethau cyhoeddus a pharhau i ganolbwyntio ar ganlyniadau ar y cyd. Gall her leol helpu i benderfynu p'un yw Byrddau gwasanaethau cyhoeddus yn hwyluso dulliau gweithredu system gyfan i broblemau cyffredin neu cyfyngiadau profiad partneriaid yn wrthgynhyrchiol i weithio fel un gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru. Gall dealltwriaeth ddyfnach o'r materion hyn helpu i ddatblygu ffurflenni 'Rhwydweithiol' mwy atebol ar lefel leol a chenedlaethol sy'n cefnogi gweithredu'r Ddeddf yn well.
4. **Trawsnewid drwy ymgysylltu cyhoeddus ddyfnach ar leoedd** : Aelodau etholedig yn gallu sianelu ystod eang o wybodaeth gymunedol i'r broses gwneud penderfyniad. Drwy eu rôl maent yn gallu gwahodd, awdurdodi a gyfreithloni'r cyfraniadau rhanddeiliaid fel ffurf llorweddol yn hytrach na fertigol o atebolrwydd. Gall hyn helpu i newid pwyslais y cydbwysedd grym rhwng gwasanaethau a dinasyddion y maent yn eu gwasanaethu. Nid yn unig yn gallu helpu y BGC a sicrhau bod gwasanaethau yn fwy ymatebol i angen lleol a dyhead ond, yn galluogi symudiadau mewn persbectif i ddiwydd , gellir nodi asedau ac adnoddau newydd.

Mae ymchwil yn dweud wrthym bod atebolrwydd o fewn amgylcheddau partneriaeth yn gymhleth a gall y methiant i ddeall yn iawn sut y mae asiantaethau atebolrwydd yn gweithio gyda'i gilydd arwain at sefyllfaoedd sy'n amharu ar gydweithredu effeithiol³. Ar y llaw arall, mae mathau 'meddalach' o atebolrwydd fel trosolwg a chraffu lleol sydd wedi'u seilio mewn cyd-destun lleol ac sy'n ceisio defnyddio'r her archwiliadol i gryfhau gweithio mewn partneriaeth, gall hyn helpu byrddau gwasanaethau cyhoeddus ymgorffori diwylliant o gyfrifoldeb yn ei weithgareddau a'i ffyrdd o weithio.

Beth mae byrddau gwasanaethau cyhoeddus, o ran atebolrwydd, i trosolwg a chraffu ?

Mae byrddau gwasanaethau cyhoeddus (BGC) yn atebol i bwyllgorau trosolwg a chraffu mewn perthynas â sut maent yn gweithio ar y cyd i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol eu hardal drwy gyfrannu at gyrraedd y amcanion llesiant unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy.

Wrth ddatblygu trefniadau trosolwg a chraffu BGC , fodd bynnag, mae'n bwysig cydnabod y gorgyffwrdd rhwng swyddogaethau aelodau'r Bwrdd fel cyrff cyhoeddus o dan y

³ Office for Public Management, Total Place – Lessons Learnt, 2009, p 3.

darpariaethau a geir yn rhan 2 o'r Ddeddf, a swyddogaethau y mae cyrff cyhoeddus yn cyflawni ar y cyd fel aelodau o'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus a geir yn rhan 4 o'r Ddeddf. Nid yw hyn yn syndod o ystyried y gofyniad ar gyfrif cyhoeddus a byrddau gwasanaethau cyhoeddus i weithredu yn unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy sy'n ystyried cydweithredu ac integreiddio yn ganolog i gyflawni'r amcanion llesiant lleol dyfnach.

Dangosir hyn yn fwyaf amlwg o fewn y Ddeddf yn adran 7(2) sy'n darparu y caniateir cynnwys amcanion llesiant corff cyhoeddus sydd hefyd yn aelod o fwrdd gwasanaethau cyhoeddus yng nghynllun llesiant lleol y Bwrdd hwnnw. Wrth benderfynu pa bwyllgorau trosolwg a chraffu gall y BGC ddal yn atebol erbyn, fodd bynnag, codir cwestiynau pwysig ynghylch pwy sydd berchen ar amcanion llesiant 'ar y cyd' a phwy sy'n gyfrifol yn y pen draw ar gyfer eu cyflawni. Mae partneriaid hefo nifer o gyfrifoldebau ond ni ddylai rhannu cyfrifoldebau hyn olygu llai o atebolrwydd.

Wrth ystyried y rolau yr Archwilydd Cyffredinol yng Nghymru a'r Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru fel y maent yn ymwneud â sicrhau bod y dyletswyddau statudol cyrff cyhoeddus yn cael eu bodloni, mae'n hollbwysig bod trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol yn rhan o 'eco-system atebolrwydd' sy'n cynnig dull gydgefnogol i lywodraethu. Byddwn yn trafod y materion hyn yn fanylach pan ystyriwn pwerau pwyllgorau craffu yn edrych ar berfformiad byrddau gwasanaethau cyhoeddus a goblygiadau'r methodolegol benderfynu ar 'gwerth ychwanegol' a ddaeth yn sgîl y BGC fel partneriaeth statudol..

Swyddogaethau a chyfrifoldebau byrddau gwasanaethau cyhoeddus

Pennod 2, adran 36 o'r Ddeddf yn nodi swyddogaethau byrddau gwasanaethau cyhoeddus sydd i;

- Asesu cyflwr llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn eu hardal,
- Gosod amcanion lleol a gynlluniwyd i uchafu cyfraniad y Bwrdd tuag at gyrraedd y amcanion llesiant,
- Cyhoeddi cynlluniau llesiant lleol yn pennu eu hamcanion lleol a sut y mae aelodau o'r Bwrdd (trwy gweithredu eu swyddogaethau ar y cyd) yn bwriadu gymryd pob cam rhesymol i fodloni amcanion lleol.

Mae adran 36 (3) yn pennu bod gwasanaethau cyhoeddus a byrddau sy'n ofynnol i gyflawni ei swyddogaethau yn unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy weithiau cyfeirir atynt fel y sydd wedi'i ddiffinio yn adran 5 o'r Ddeddf ac wedi'u crynhoi yn y tabl canlynol:

Egwyddor datblygu cynaliadwy

1. Angen pwysigrwydd cydbwysu tymor byr gyda'r angen i **ddiogelu y gallu i gwrdd ag anghenion tymor hir**, enwedig pan gall pethau a wneir i ddiogelu anghenion tymor byr gael effaith hirdymor andwyol;
2. Yr angen i gymryd ymagwedd **integredig**, drwy ystyried y canlynol -
 - (i) gallai amcanion llesiant y corff effeithio ar bob un o'r amcanion llesiant;
 - (ii) Mae amcanion llesiant bod y corff yn effeithio ar ei gilydd neu ar amcanion **cyrff cyhoeddus eraill**, yn arbennig pan y gall camau a gymerir gan y corff gyfrannu at gyflawni un amcan ond fod yn niweidiol i gyfarfod un arall;
3. Y pwysigrwydd o **gynnwys personau eraill** sydd â diddordeb mewn cyflawni amcanion llesiant ac o sicrhau bod y personau hynny yn adlewyrchu amrywiaeth y boblogaeth;
4. Sut y gallai weithredu ar y **cyd** ag unrhyw berson arall (neu sut mae gwahanol rannau o'r corff yn gweithio gyda'i gilydd) gynorthwyo corff i gyflawni ei amcanion llesiant, neu gynorthwyo **corff arall** i gyflawni ei amcanion;
5. Sut gallai defnyddio adnoddau i atal problemau rhag digwydd neu waethygu gyfrannu at gyflawni amcanion llesiant y corff, neu amcanion **corff arall**.

O safbwynt atebolrwydd, mae'r Ddeddf yn unigryw yn pwysleisio bod y broses o gweithio mewn partneriaeth drwy egwyddor datblygu cynaliadwy yn **ganolog** i gynnydd y byrddau gwasanaethau cyhoeddus yn gweithio tuag at amcanion llesiant. Mae'r camau sydd yn cael eu gweithredu gan partneriaid fel 'gyrff cyhoeddus' o dan ofynion y Ddeddf yn cael effaith uniongyrchol ar effeithiolrwydd y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus fel corff corfforaethol. Gall hyn yn ei gwneud yn anodd i bwyllgorau trosolwg a chraffu i benderfynu ar y gwerth ychwanegol a ddaw yn sgîl gweithio ar y cyd.

Fel y cyfryw, wrth gyflawni ei swyddogaethau atebolrwydd, dylai pwyllgorau beidio â cholli golwg ar yr angen i archwilio cyfraniad aelodau BGC unigol fel y mae'n ymwneud â pherfformiad cyffredinol y BGC ei hun. Bydd y dull hwn yn ystyried lefelau ymrwymiad partneriaeth i weithio yn unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy ac yn golygu bod angen cydlynu gweithgareddau gyda tystiolaeth gan Swyddfa Comisiynydd Cenedlaethau'r dyfodol.

Archwilio pwerau pwyllgorau trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol

Mae'r Ddeddf yn darparu sail ddeddfwriaethol y gall pwyllgorau trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol gweithredu fel sbardun grymus o weithio cydweithredol sy'n seiliedig ar le. Mae gosod gofyniad ar awdurdodau lleol i sicrhau bod Pwyllgor trosolwg a Chraffu pŵer dynodedig i;

(a) adolygu neu graffu ar y penderfyniadau a wnaed neu gamau a gymerwyd gan y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus;

(b) adolygu neu graffu ar drefniadau llywodraethu y Bwrdd;

(c) cyflwyno adroddiadau neu argymhellion i'r Bwrdd ynghylch ei swyddogaethau neu drefniadau llywodraethu;

(d) ystyried materion yn ymwneud â Bwrdd fel y gall Gweinidogion Cymru gyfeirio ato ac adrodd i Weinidogion Cymru yn unol â hynny; ac

(e) cyflawni swyddogaethau eraill mewn perthynas â Bwrdd a osodir arno gan y Ddeddf.

Wrth weithredu ei bwerau, gall pwyllgorau trosolwg a chraffu **ei gwneud yn ofynnol** i aelodau y BGC (neu gynrychiolydd dynodedig) i fynychu cyfarfodydd Pwyllgor i roi esboniad mewn ymateb i linellau Pwyllgor o'r ymchwiliad.

Gall pwyllgorau gofyn am unrhyw aelod statudol o'r Bwrdd i roi tystiolaeth, y gallu y maent yn gwneud hynny yn ymwneud â gweithrediad swyddogaethau ar y cyd a roddwyd iddynt fel aelod statudol o'r Bwrdd. Nid yw hyn yn atal pwyllgorau trosolwg a chraffu yn cyfweld partneriaid unigol i asesu eu cyfraniad at cyflawni ar y cyd. Mae'r pŵer hwn yn cynnwys unrhyw berson sydd wedi derbyn gwahoddiad i gyfranogi yng ngweithgarwch y BGC..

Yn ogystal, mae y Ddeddf yn rhagnodi bod Pwyllgor trosolwg a chraffu yn **gorfod** anfon copi o unrhyw adroddiad neu argymhelliad a wnaed mewn cysylltiad â'i swyddogaethau i Weinidogion Cymru, y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol a Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Rolau ar gyfer pwyllgorau trosolwg a chraffu

Mae tair prif rôl trosolwg a gall pwyllgorau craffu ymgysylltu yn darparu atebolrwydd democrataidd i BGC..

1. Adolygu trefniadau llywodraethu y BGC;
2. Gweithredu fel ymgynghoreion statudol ar asesu lles a cynllun llesiant;
3. Monitro cynnydd o ran gweithredu'r cynllun llesiant y BGC ac ymgysylltu mewn gylchred cynllunio y BGC.

Mae'r pwyllgorau trosolwg a chraffu hefo amrywiaeth o ddulliau wrth law i gyflawni rolau hyn yn amrywio o ystyried materion mewn Pwyllgor llawn, i gynnal ymchwiliad drwy is-bwyllgor neu grŵp dasg a gorffen.

(i) Adolygu trefniadau llywodraethu y BGC

Wrth ddarparu pwyllgorau sydd â'r pŵer i adolygu trefniadau llywodraethu'r bwrdd, aelodau etholedig gyda'r modd i archwilio'r systemau a'r prosesau rhan o swyddogaethau y BGC, yn ogystal â'r gallu i adolygu ei gweithgareddau ac allbynnau. Fel hyn, caiff pwyllgorau eu grymuso i ddatblygu dadansoddiad mwy cyflawn o sut y mae ansawdd gwaith y partneriaeth yn effeithio ar lles economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol eu hardal.

Caiff adolygiad o drefniadau llywodraethu BGC cynnwys archwiliad o'r amodau gorchwyl y BGC (fel a ddisgrifir yn y canllawiau statudol), a gall ystyried:

Gwaith cynllunio a gwneud penderfyniadau

- Amodau gorchwyl y bwrdd a sut y mae cynlluniau gwaith yn cael ei rheoli.

- Sut bydd y Bwrdd yn gwneud penderfyniadau fel partneriaeth strategol.

Aelodaeth ac ymgysylltu

- Beth sydd angen i digwydd o fewn y BGC a'r fframwaith partneriaeth ehangach i ymgorffori egwyddor datblygu cynaliadwy newid?
- Sut mae'r Bwrdd yn cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn gwella llesiant mewn ardal a sut y sicrhair bod y personau hynny yn adlewyrchu amrywiaeth poblogaeth yr ardal a wasanaethir gan y Bwrdd.
- Y weithdrefn ar gyfer datrys anghytuno rhwng Aelodau mewn perthynas â swyddogaethau'r Bwrdd.
- Sut y mae'r Bwrdd yn rheoli ei aelodaeth i gynnwys archwiliad o'r cynrychiolwyr aelod statudol, cyfranogwyr gwâdd ac i ba raddau y mae cynrychiolwyr dynodedig yn yr awdurdod i wneud penderfyniadau ar ran y sefydliad yn eu cynrychioli.
- Sut mae'r Bwrdd yn ceisio ymgysylltu mewn perthynas pwrpasol â phobl a chymunedau yn yr ardal, gan gynnwys plant a phobl ifanc, siaradwyr Cymraeg a rhai sydd â nodweddiion gwarchoddedig, ym mhob agwedd ar ei waith.

Trefniadau rheoli perfformiad

- Sut mae'r Bwrdd yn monitro ac yn adrodd ar gynnydd, i gynnwys ystyriaeth o'r dangosyddion perfformiad a safonau perfformiad ar gyfer byrddau gwasanaethau cyhoeddus (os ydynt wedi'u pennu).
- Swyddogaethau a pherfformiad unrhyw is-grwpiau a sefydlwyd gan y Bwrdd.
- Sut mae'r Bwrdd yn adnabod ac yn rheoli risg.
- Sut mae'r Bwrdd yn cydberthyn gyda'r Archwilydd Cyffredinol yng Nghymru, Comisiynydd Cenedlaethau'r dyfodol a Gweinidogion Cymru o ran cyflawni ei swyddogaethau statudol.
- Sut mae'r BGC yn asesu ac yn dysgu yn sgîl ei berfformiad ei hun.

Adnoddau a meithrin perthynas

- Sut mae'r Bwrdd yn ariannu swyddogaethau y mae'n rhaid ymgymryd â yn gyfrifoldeb i holl aelodau statudol yn yr un modd. Er enghraifft, y gwaith o asesu llesiant lleol a datblygu cynllun llesiant lleol.
- Lefel y buddsoddiad yn y BGC sydd yn angenrheidiol i wneud i gryfhau'r berthynas rhwng aelodau'r gwahanol i helpu'r swyddogaeth y Bwrdd weithio yn effeithiol fel tîm.
- Lefel yr adnoddau mae'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus yn meddwl sydd yn angenrheidiol i gefnogi arferion llywodraethu effeithiol gan gynnwys paratoi tystiolaeth ar gyfer trosolwg a chraffu.

Yn ogystal ag adolygu trefniadau llywodraethu BGC, mae'r pwyllgorau trosolwg a chraffu hefo pwerau eang i adolygu neu graffu ar y penderfyniadau a wnaed neu gamau a gymerwyd gan y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus.

Mae pwerau ymchwiliol hyn yn gwasanaethu i alluogi trosolwg a craffu yn cyflawni dwy rôl ychwanegol; yn gyntaf, fel ymgynghorai statudol ynghylch asesiad llesiant drafft a'r cynllun llesiant, ac yn ail i fonitro pa mor effeithiol mae y BGC yn perfformio gyda'i gilydd yn gweithredu cynllun llesiant a myfyrio ar berfformiad gwell yn cyfrannu at cylch cynllunio y BGC.

(ii) Craffu fel ymgynghorai statudol

Mae'r Ddeddf yn nodi bod rhaid i bwrdd gwasanaethau cyhoeddus ymgynghori â phwyllgorau trosolwg a chraffu (yn ychwanegol at ymgynghoreion eraill a enwir) ynghylch paratoi ei asesiad o lesiant lleol a ei gynllun llesiant lleol.

- Asesiad lles

Wrth ymgynghori ar ddrafft asesu lles y BGC, gall pwyllgorau trosolwg a chraffu dymuno ystyried y canlynol fel ffordd o helpu i gryfhau'r broses a chynnwys;

1. A datblygwyd canlyniadau a bennwyd yn lleol. Os felly, beth yw eu perthynas â amcanion llesiant?
2. Ba raddau y cynhaliwyd y broses o ddatblygu'r asesiad yn ôl yr egwyddor datblygu cynaliadwy. Er enghraifft, sut mae gwahanol sefydliadau wedi gweithio gyda'i gilydd gan ddefnyddio pum ffordd o weithio i ddatblygu asesiad cynhwysfawr o lesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yr ardal?
3. Mae'r wybodaeth oddi wrth y asesu boblogaeth gofynnol o dan Deddf Gwasanaethau Cymdeithasol a Llesiant 2014 wedi'i thriongli ag asesiad llesiant. A yw'r asesiad yn darparu rhywfaint o ddadansoddi ynglŷn â sut mae'r anghenion a nodwyd yn cyfateb i amodau lles a lle?
4. Ydi'r asesiad yn cynnwys yn ei ddadansoddiad o'r categorïau o bersonau fel pobl eu hystyried yn agored i niwed, pobl yn meddu nodwedd warchoddedig, plant (gan gynnwys derbyn plant, hynny yw gofal maeth a'r rhai sy'n gadael gofal), gofalwyr a phobl sydd ag angen gofal a chymorth?
5. Pa mor dda yr hwyluswyr a rhwystrau at les wedi'u nodi dros y tymor byr, canolig a hir?
6. I ba raddau y mae asesiad nodi cryfderau ac asedau yr ardal a sut y gellid defnyddio hyn i helpu i atal problemau rhag digwydd neu waethygu yn y dyfodol.
7. Pa mor gadarn yw'r dystiolaeth sy'n sail i'r asesiad? Ydi gwahanol fathau o dystiolaeth groes i'w gilydd? Pa fylchau mewn tystiolaeth a nodwyd o ganlyniad i'r asesiad a sut bwriedir mynd i'r afael â?
8. A gwnaed ymdrechion i nodi pa welliannau y byddai edrych fel y mae'n ymwneud â llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol yn yr ardal. Byddai hyn yn dangos bod gwelliannau'n cael eu gwneud a'i peidio?

9. Agwnaed ymdrechion i ddarparu rhywfaint o gymharu llesiant o fewn Cymru a meysydd sy'n perfformio'n uchel eraill ledled y D.U?
10. A yw gweithio ar y cyd yn annog integreiddio dyfnach ar draws cyrff cyhoeddus a sefydliadau, ac mae'n debygol o arwain at well profiadau i ddinasyddion pan fydd yn cael ei trosglwyddo rhwng darparwyr gwasanaeth?

- **Cynllun llesiant**

Mewn ymgynghoriad ar y cynllun ddrafft llesiant y BGC (neu unrhyw newidiadau a wnaed i'r cynllun llesiant diwygiedig), gall pwyllgorau trosolwg a chraffu rhannu eu hystyriaeth mewn i ddwy elfen:

- Sut y pennwyd amcanion lleol,
- y camau y mae'r Bwrdd yn cynnig eu cymryd i gyflawni'r amcanion a nodwyd.

Gosod amcanion

Wrth ystyried sut mae y BGC yn gosod amcanion ar y cyd, mae rôl bwysig ar gyfer trosolwg a chraffu i benderfynu ar y berthynas rhwng amcanion llesiant **unigol** sydd wedi'u gosod gan aelodau BGC fel corff cyhoeddus, ac amcanion llesiant sydd wedi bod **ar y cyd** gan y BGC.

I'w helpu i gryfhau ansawdd cyffredinol y cynllun, bydd pwyllgorau trosolwg a chraffu yn cael cyngor y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol wedi rhoi i'r BGC.. Bydd hyn yn darparu gwybodaeth ar sut y gall y BGC gymryd camau i gyflawni eu hamcanion lleol mewn modd sy'n gyson ag egwyddor datblygu cynaliadwy.

Mae hefyd yn bwysig i dynnu sylw at y mae'r Ddeddf yn darparu ar gyfer Gweinidogion Cymru i gyfeirio cynllun llesiant BGC at Bwyllgor craffu yr awdurdod lleol perthnasol os nad ystyrir yn ddigonol; Er enghraifft, yn sgil adroddiad anffafriol gan y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru neu bryder Gweinidogol nad yw'r dyletswyddau statudol yn cael eu bodloni.

Wrth werthuso ansawdd y cynllun, gallai pwyllgorau trosolwg a chraffu ymchwilio i'r materion canlynol gyda'r Aelodau y BGC;

1. Sut y defnyddiwyd yr asesiad lles i nodi amcanion llesiant?
2. Pa mor ymatebol yw'r amcanion i fynd i'r afael â materion sy'n deillio o'r dadansoddiad o asesiad lles ? Pa dystiolaeth sydd i ddangos hyn?
3. Beth yw 'theori newid' tu ôl i lunio amcanion llesiant? Mae y BGC yn gallu disgrifio ac yn dangos sut a pham mae disgwyl newid dymunol i ddigwydd **dros amser** o fewn y cyd-destun lleol.
4. Sut i gysylltu amcanion i amcanion llesiant, a sut mae'r amcanion yn ymwneud â un arall?
5. Sut mae modd i weld y graddau y mae'r amcanion a osodwyd unol ag egwyddor datblygu cynaliadwy?
6. Gellir dweud bod y cynllun llesiant yn adlewyrchu lle mae'r bwrdd wedi penderfynu y gellir cymryd camau ar y cyd i gael effaith gadarnhaol ar les yn yr ardal?

7. Sut mae amcanion llesiant y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus yn cyfateb i amcanion llesiant unigol y partneriaid sydd yn rhan o gyfansoddiad y BGC I ba raddau maent wedi'u hatgynhyrchu yn y cynllun llesiant?
8. Pa dystiolaeth sydd i ddangos bod y BGC wedi gosod amcanion a manteisio i'r eithaf ar y 'mantais gydweithredol' y gellir gan bartneriaethau? Sut mae y BGC yn gallu dangos ei bod yn anelu i greu gwerth newydd drwy ei amcanion llesiant?
9. Ba raddau mae amcanion yn adlewyrchu lefel uchelgais y BGC ar gyfer gwella llesiant pobl a lle?
10. Ba raddau mae cyngor gan y comisiynydd cenedlaethau'r dyfodol a chomisiynwyr eraill Llywodraeth Cymru wedi'u cymryd i ystyriaeth wrth ddatblygu'r cynllun?

Cynllunio gweithredu

Mae paragraff 97 o'r canllawiau statudol yn nodi bod rhaid i'r Bwrdd gymryd pob cam **rhesymol** i gyflawni'r amcanion lleol wedi eu gosod, i gyflawni ar y cyd. Fodd bynnag, mae'r canllawiau yn nodi ei fod am i'r Bwrdd:

"...Ystyried ei barn ei hun ar pa gamau sydd yn rhesymol, ar sail gwybodaeth ei hun ac ystyried yr amgylchiadau a nodweddion ei ardal."

Fel ymgynghoreion statudol, gall pwyllgorau trosolwg a chraffu helpu i gryfhau ansawdd y cynllun llesiant cyffredinol drwy archwilio'r sut mae'r camau gweithredu a nodwyd⁴ yn ymwneud â pherchenogaeth, egwyddorion datblygu cynaliadwy, fframiau amser a'u heffaith debygol ar gyflawni. Gall pwyllgorau ystyried y cwestiynau canlynol:

1. Pa mor debygol ydyw bod camau a nodwyd yn ymwneud â chyflawniad yr amcanion llesiant?
2. Sut mae'r dystiolaeth bod y camau gweithredu a nodwyd yn cynrychioli yr asiantaeth uchafswm a dylanwad yn gallu cael ei ymrwymo gan y BGC a gweithio ar y cyd?
3. Ba raddau mae fframiau amser y camau a fwriadwyd i gymryd lle yn benodedig? Ydi'r cynllun yn darparu ar gyfer cyfleoedd i adolygu a myfyrio ar p'un yw camau gweithredu gan arwain at effaith a ddymunir, neu a oes angen newid yn y dull gweithredu?
4. Pwy sy'n gyfrifol am gyflawni'r camau gweithredu a fydd yn arwain at gyflawni amcanion?
5. Sut mae camau a nodwyd yn y cynllun cyswllt â gweithredoedd y partneriaid sy'n ymwneud â gwaith y BGC ?
6. Sut mae cyngor ac arweiniad gan y comisiynydd cenedlaethau'r dyfodol wedi'i ddefnyddio i wella ansawdd y cynllun gweithredu?
7. Sut bydd BGC yn gallu asesu a yw camau gweithredu a nodwyd yn arwain at newid mesuradwy yn y tymor byr, canolig a hir?

⁴ Gall y camau y cyfeirir atynt yn y cwestiynau ei ddehongli fel 'camau' cymerwyd gan y BGC i gwrdd ag amcanion lleol.

8. I ba raddau bydd profiad defnyddiwr yn cael ei ddefnyddio i benderfynu ar y camau effaith ar wahanol agweddau ar les mewn gwahanol rannau o'r ardal?

9. Pa hyblygrwydd sydd gan y BGC ar newid camau gweithredu sy'n cyfrannu at amcanion llesiant lleol os oes angen?

Asesu cynllun llesiant

Mae angen i BGC baratoi a chyhoeddi adroddiad yn manylu ar y cynnydd a wnaed tuag at gyrraedd amcanion llesiant lleol yn ddim hwyrach na 14 mis ar ôl cyhoeddi ei gynllun llesiant lleol yn gyntaf. Bwriad hyn yw galluogi'r Bwrdd i adrodd ar weithgaredd y flwyddyn lawn. Wedyn, rhaid cyhoeddi'r adroddiad blynyddol heb fod yn hwyrach nag un flwyddyn ar ôl cyhoeddi pob adroddiad blaenorol. Rhaid i BGC anfon copi o'i adroddiad blynyddol at trosolwg a chraffu.

Mae rôl bwysig ar gyfer trosolwg a chraffu i fonitro ac asesu pa mor dda mae y BGC yn cael eu darparu yn cydweithio ar y camau gweithredu a fwriedir cyflawni'r amcanion llesiant lleol. Gall ystyried y materion canlynol gyda'r aelodau y bwrdd:

1. I ba raddau y cyflawnwyd camau gweithredu a fwriedir o fewn yr amserlenni a nodwyd? Faint o gynnydd a wnaed tuag at gyrraedd yr amcanion llesiant? Pa mor bell mae disgwyliadau y BGC wedi'u bodloni?
2. Pa wersi mae'r BGC wedi dysgu o ganlyniad i'r cynnydd hyd yma? Sut bydd y gwersi hyn yn cael eu hymgorffori i gynllunio cylch BGC a sut mae y BGC yn gweithredu fel partneriaeth?
3. Be ydi'r goblygiadau o ran adnoddau o ddarparu ar y cynllun llesiant?
4. Sut mae cyflawni ar y cyd wedi effeithio ar gyflawni amcanion llesiant unigol yn unol ag egwyddorion datblygu cynaliadwy?
5. Pa ganlyniadau anfwriadol wedi codi o gyflawni yn erbyn y cynllun llesiant? Beth yw'r prif ffactorau sydd wedi effeithio ar gyflenwi?
6. Pa fylchau mewn data wedi'u nodi o ganlyniad i ddarparu? Sut nodwyd bylchau hyn?
7. I ba raddau mae profiad y defnyddiwr gwasanaeth wedi'i ddefnyddio i asesu perfformiad cyflenwi cydweithredol? Pa ddulliau eraill a ddefnyddiwyd i werthuso effeithiolrwydd ac effaith?

Ystyried beth sy'n gwneud trosolwg a chraffu BGC yn 'effeithiol'

Rôl bwysig ar gyfer pwyllgorau trosolwg a chraffu yn darparu atebolrwydd democrataidd yw ei allu i fonitro a chraffu ar berfformiad y BGC o ran sut y mae'n gweithredu fel bwrdd, a sut mae'n cyflawni ei ofynion strategol. Fodd bynnag, mae ymchwil ar waith craffu partneriaeth yn nodi er bod modelau Llywodraeth Leol gallu bod yn effeithiol o ran helpu i ddyfnhau integreiddio, y gall methiant i ddatblygu perthynas o ansawdd gyda phartneriaid ar y cychwyn fod yn wrthgyhyrchiol i gyflawni canlyniadau a rennir.

Wrth ddatblygu'r trefniadau atebolrwydd BGC, mae'n werth nodi bod y iaith sy'n gysylltiedig â gwaith craffu gyda potensial i fod yn anefnyddiol wrth greu awyrgylch lle croesewir herio fel cyfle ar gyfer dysgu gwell a hunan adfyfrio. Er enghraifft, gall y term 'ddwyn i gyfrif'

awgrymu berthynas anwastad a gwrthwynebus rhwng partneriaid darlledu gwasanaeth cyhoeddus a'r pwyllgorau trosolwg a chraffu.

Gall hyn gael yr effaith o greu tensiwn diangen a camddealltwriaeth am amcanion a bwriad o aelodau etholedig yn gysylltiedig ag adolygu perfformiad cyfunol y BGC. Fel mae arddull craffu a'r dulliau a fabwysiadwyd gan bwyllgorau yn cael effaith uniongyrchol ar ansawdd y rhyngweithio rhwng eu hunain a BGC, dylid cymryd gofal i ddatblygu gwaith craffu partneriaeth mewn ffordd sy'n dangos ymrwymiad i egwyddor datblygu cynaliadwy. I graffu fod yn effeithiol, mae angen arwain drwy esiampl.

Mae ymchwil ar waith craffu cydweithredol neu ar y cyd yng Nghymru a Lloegr yn nodi bod y trefniadau yn effeithiol pan fyddant yn dangos y nodweddion canlynol:

Nodweddion craffu effeithiol mewn partneriaeth

- Mae craffu yn ystyried ei hun fel math o 'cyfeillgarwch beirniadol gyda bwriad cadarnhaol' yn craffu y mae ymarferwyr yn gweithredu fel eiriolwyr i lwyddiant gweithio ar y cyd.
- Caiff perfformiad cydweithredol ei werthuso o safbwynt y dinesydd.
- Gwneir ymdrechion cryf i ddeall cymhlethdod y trefniadau partneriaeth ac i hwyluso dysgu am ddiwylliant a rhagdybiaethau gwahanol sefydliadau.
- Craffu yn creu disgwyliadau cadarnhaol drwy ganolbwyntio ar y materion yn cael eu hystyried yn ddefnyddiol i'r bartneriaeth neu lle y ceir consensws bod 'angen pethau i newid'.
- Mae craffu yn dangos annibyniaeth deallusol a thrylwyredd ymchwiliol yn ei holl weithgareddau.
- Mae craffu yn dangos effaith gadarnhaol drwy ddatblygu argymhellion clir, yn amserol, yn seiliedig ar dystiolaeth er mwyn ceisio gwella perfformiad cydweithredol.
- Mae'r craffu feirniadol yn gwerthuso ei berfformiad ei hun gan ddefnyddio safbwyntiau partneriaeth.

Y nodweddion uchod yn ategu'r fframwaith 'Nodweddion craffu effeithiol' a ddatblygwyd gan rhwydwaith y swyddogion craffu Cymru a cyfeiriad atynt yn adroddiad Comisiwn William ar lywodraethu gwasanaethau cyhoeddus a darparu yng Nghymru. I gydnabod eu cyfleustodau, mae'n werth tynnu sylw at adroddiad Williams yn argymhell fframwaith ei ddatblygu ymhellach i sicrhau 'arfer dull o graffu, nid yn lleiaf sy'n ofynnol gorau' yn cael ei hymgorffori yn ddarpariaeth gwasanaeth cyhoeddus yng Nghymru⁵.

⁵ Mae Adroddiad Williams ar gael yma: <http://gov.wales/topics/improvingservices/public-service-governance-and-delivery/report/?skip=1&lang=cy>

Datblygu perthynas effeithiol gyda'r BGC

O gofio bod perfformiad atebolrwydd democrataidd yn dibynnu ar perthynas weithio effeithiol gyda y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus, mae'n bwysig bod cynghorau yn rhoi ystyriaeth i natur y craffu a sut mae'n rhyngweithio gyda phartneriaid wrth sefydlu trefniadau craffu.

Gweithio mewn partneriaeth gyda y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus, gall swyddogaethau craffu Llywodraeth Leol cyd-gynnyrchu weledigaeth a rennir ar gyfer trefniadau craffu bwrdd gwasanaeth cyhoeddus sy'n darparu cyfarwyddyd clir ar graffu ar y canlyniadau i fod i'w gyflawni ac egwyddorion arweiniol sydd yn siâpio ei waith.

Y prif ddulliau y gall perthnasau gael eu dylanwadu yn cynnwys dulliau i gyd-opsiwn a'r dulliau a ddefnyddir i graffu yn rhyngweithio ac yn cyfathrebu gyda'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus, sef sut y mae'n trafod gwahoddiadau partner i gyfarfodydd craffu, ceisiadau am wybodaeth a'r trefniadau adrodd ar gyfer adroddiadau ac argymhellion craffu.

Fel ffordd o egluro cyfrifoldebau, disgwyliadau ac ymddygiad, gall cynghorau ystyried datblygu canllaw neu brotocol ar gyfer manteision aelodaeth bwrdd gwasanaethau cyhoeddus. Gallai hyn ddarparu cyfle defnyddiol ar gyfer cyfathrebu i bwrdd gwasanaethau cyhoeddus ymagwedd positiffaeth gan ddangos sut mae craffu yn cyfrannu at arweinyddiaeth leol sy'n seiliedig ar le. Mae Cyngor Wrecsam yn defnyddio ei brotocol Craffu Bwrdd gwasanaethau lleol blaenorol fel sail ar gyfer protocol newydd ar gyfer llywodraethu ei berthynas gyda'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus.

Mae'r protocol yn nodedig am rhoi manylion ymrwymiad partner bwrdd gwasanaethau cyhoeddus i gydweithio â phwyllgorau craffu y Cyngor. Er enghraifft, mae'n:

- Mae partneriaid darlledu gwasanaeth cyhoeddus yn cael gwybodaeth ar sut i gael mynediad at y broses graffu, er enghraifft gall ofyn am fater cyflwynwyd ar gyfer craffu ac yn cael mynediad i wybodaeth berthnasol ar amserlenni pwyllgor craffu a rhaglenni gwaith.
- a,
- Esbonio sut y bydd barn/argymhellion y Pwyllgor yn cyfleu'n yn dilyn craffu a sut y bydd bwydo safbwyntiau PSBs ôl i graffu.

I gefnogi cais y protocol, mae hwyluswyr craffu y Cyngor yn mabwysiadu ymagwedd fwy rhagweithiol at weithio gyda swyddog cymorth y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus wrth gydlynu rhaglennau gwaith craffu y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus.

Gellir gweld copi o'r protocol yn Atodiad 1.

- Strwythurau trosolwg a chraffu

Er ei bod yn ofynnol o dan Ddeddf y mae'n rhaid i gynghorau ddynodi Pwyllgor Trosolwg a chraffu i graffu ar waith y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus, mae fyny i bob awdurdod lleol benderfynu ar ei drefniadau ei hun. Mae modelau gwahanol yn cynnwys:

1. Defnyddio'r Pwyllgor Trosolwg a chraffu presennol i gydymffurfio â gofynion y Ddeddf. Fel arfer mae'r Pwyllgor hwn hefyd yn cynnal gwaith craffu partneriaethau diogelwch cymunedol lleol o dan y darpariaethau a wnaed yn Ddeddf Trosedd ac anhrefn 1998. Mae enghreifftiau yn cynnwys Cyngor Caerffili [Pwyllgor Craffu Partneriaethau](#)
2. Sefydlu Pwyllgor pwrpasol ar gyfer craffu ar waith y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus lleol megis Cyngor Sir Fynwy [Pwyllgor Dethol bwrdd gwasanaethau cyhoeddus](#) yn benodol
3. Sefydlu panel craffu penodol fel is-bwyllgor y Cyngor dynodedig Pwyllgor Trosolwg a chraffu bwrdd gwasanaethau cyhoeddus. Er enghraifft, gweler Cyngor Abertawe [Panel perfformiad bwrdd gwasanaethau cyhoeddus](#)
4. Sefydlu Pwyllgor Trosolwg a chraffu ar y cyd pwrpasol i wneud gwaith craffu cydweithredol o fwrdd gwasanaethau cyhoeddus cyfun. Er enghraifft, [Pwyllgor Trosolwg a Chraffu ar y Cyd Bwrdd Gwasanaethau Cyhoeddus Cwm Taf](#) wedi'i sefydlu'n ddiweddar gan Merthyr Tudful a Chyngor Rhondda Cynon Taf, sef y ffurfiol cyd-bwyllgor trosolwg a chraffu ffurfiol cyntaf yng Nghymru. Mae'r Pwyllgor ar y cyd yn cynnwys aelodaeth cyfartal o gynghorwyr o bob cyngor perthnasol a sefydlwyd yn unol â gofynion Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 gan gymryd i ystyriaeth y gofynion yn adran 58 o Fesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 a'r canllawiau statudol cysylltiedig. Manylion pellach ar gael [yma](#).

Er y gallai y strwythurau edrych yn annhebyg, mae'r gweithgareddau arfaethedig yn fras yr un peth. Fodd bynnag, ynghylch aelodaeth trefniadau craffu bwrdd gwasanaeth cyhoeddus, mae ymchwil yn dangos fod modelau blaenorol ar graffu ar y cyd yn gallu gwneud gwahaniaeth mawr i gyfraniad cadarnhaol i drefniadau llywodraethu mewn partneriaeth.

Gweithio cyd-opsiwn ac ar y cyd

"Mae dull partneriaeth i graffu ar waith y bwrdd gwasanaethau lleol yn dwyn gwerth mawr at y canlyniadau. Mae'r partneriaid yn dod â gwahanol safbwyntiau sy'n ehangu her adeiladol, a hefyd yn arwain at graffu sy'n ddeallus ac yn procio go iawn.

Rwy'n credu bydd y partneriaeth darparu y bwrdd gwasanaethau lleol o amgylch cam-drin domestig yn gwella o ganlyniad i'n gwaith."

(Aelod cyd-opsiwn, gweithgor bwrdd craffu Gwasanaethau Lleol Cyngor Rhondda Cynon Taf, Ebrill 2011).

Mae'r dystiolaeth o'r pwyllgorau trosolwg a chraffu yng Nghymru y gall cyfraniad aelodau cyd-opsiwn ar bwyllgorau cryfhau eu heffeithiolrwydd. Wrth feddwl sut y gall trefniadau craffu geisio gweithio yn unol ag egwyddorion datblygu cynaliadwy, mae cyd-opsiwn yn cynnig cyfleoedd i wella gweithio ar y cyd.

Mae darpariaeth statudol presennol o dan adran 76 Mesur Llywodraeth Leol (Cymru) 2011 yn galluogi personau cyd-opsiwn nad ydynt yn aelodau o awdurdodau lleol i bwyllgorau trosolwg a chraffu yn unol ag adran 21 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000. **Mae canllawiau statudol sy'n ategu'r Mesur 2011 yn darparu cyngor ychwanegol ac astudiaethau achos manwl.**

Nododd tystiolaeth gan y cyngorau hynny gan ddefnyddio dulliau aml-asiantaethol i graffu bwrdd gwasanaethau lleol y pedwar manteision canlynol o fabwysiadu dull integredig o weithio mewn partneriaeth. Mae'r rhain wedi'u crynhoi fel a ganlyn:

Canfyddiadau o'r trefniadau craffu aml-asiantaethol

- Canfuwyd cynhwysiant chynrychiolwyr partneriaid mewn prosesau craffu democrataidd yn chwalu'r darnio sefydliadol wrth ddadansoddi cyflenwi ar y cyd o'r themâu trawsbynciol.
- Ystyriwyd mwy o ddylanwad democrataidd o fewn sefydliadau partner yn helpu i leihau 'diffyg democrataidd' o fewn sefydliadau cyhoeddus.
- Ystyriwyd adroddiadau ac argymhellion craffu mwy atyniadol i bartneriaethau strategol lleol oherwydd integreiddio partneriaid o fewn y broses graffu. Ystyriwyd bod hyn yn bwysig o ran atgyfnerthu hygrededd y craffu ac uniondeb a thawelu pryderon partneriaeth ynghylch 'ymyrraeth wleidyddol' gormodol.
- Mwy o arloesi ac ymgysylltu : Ystyriwyd diwylliant cryf o atebolrwydd yn gefnogol i newid trawsnewidiol a gwelliant yn hyrwyddo deialog ehangach sy'n canfod atebion creadigol. Canfuwyd bod gan ymgorffori safbwyntiau gwahanol yn galluogi symudiadau mewn persbectif yn digwydd fel y dangoswyd gan ddefnyddio 'arbenigwyr trwy brofiad' Cyngor Rhondda Cynon Taf wrth ystyried ymagweddau ar y cyd i leihau trais yn y cartref.

Yn dymuno gweithio ar y cyd gyda y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus, ceisiodd Panel perfformiad bwrdd gwasanaethau cyhoeddus Cyngor Abertawe i wahodd (yn hytrach na cyd-opsiwn) aelodau anweithredol sefydliadau partner y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus.. Roedd hyn yn cynnwys y canlynol:

Aelodau statudol y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus / cyfranogwyr gwadd	Gwahoddwyd i'r Panel perfformiad y bwrdd gwasanaeth cyhoeddus
Bwrdd Iechyd Prifysgol Abertawe Bro Morgannwg (aelod statudol)	Aelod anweithredol o'r Bwrdd
Gwasanaeth tân ac Achub Cymru Canolbarth a Gorllewin (aelod statudol)	Aelod o'r pwyllgor perfformiad, archwilio a craffu, Awdurdod tân Cymru Canolbarth a Gorllewin
Cyfoeth Naturiol Cymru (aelod statudol)	Aelod anweithredol o'r Bwrdd
Cwnstabl Heddlu De Cymru (cyfranogwr gwadd)	Aelod o Heddlu De Cymru a Panel Troseddau
Comisiynydd Heddlu a Throseddau De Cymru (cyfranogwr gwadd)	

Cynrychiolydd gwasanaeth prawf (Cyfranogwr gwadd)	Anweithredol
Cyngor Abertawe Gwasanaethau Gwirfoddol (Cyfranogwr gwadd)	Aelod anweithredol y Pwyllgor Rheoli

Nododd Panel perfformiad y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus hefyd ei gallu i gael aelodau cyd-opsiwn ychwanegol dros dro i gael ei benderfynu gan y Panel. Ymhellach, roedd y Panel yn pennu na ddylai aelodau cyd-opsiwn gweithredu mewn capasiti gweithredol ar gyfer unrhyw un o'r asiantaethau partner y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus a gall cael ei gwahodd i ymuno â Panel â chytundeb unfrydol aelodau'r Panel.

Y pwynt pwysig i dynnu sylw at yw gallu'r trefniadau trosolwg a chraffu Llywodraeth Leol yn mynd ati'n rhagweithiol i ymgysylltu â phartneriaid ddyfnach yn ei waith. Wrth wneud hyn, gall aelodau etholedig felly anfon negeseuon cryf i'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus ynghylch ei hymrwymiad i weithio drwy mewn partneriaeth effeithiol trwy strwythurau ac arferion eu hunain. Gall hyn arwain at greu gwell ymddiriedaeth a pharch at ei gilydd i greu cydberthnasau atebol sy'n hyrwyddo deialog a dysgu fel y ffactorau allweddol sy'n sail i wella perfformiad.

Fodd bynnag, ymagweddau at ymgysylltu â phartneriaid yn y gwaith o graffu yn **benodol i bob awdurdod lleol** ac efallai yn "gweithio" i un cyngor, nid yw'n trosglwyddo yn uniongyrchol i un arall. Y mater hanfodol yma yw graddau'r ymrwymiad craffu yn dangos i sicrhau bod partneriaid yn gallu dylanwadu a llywio ei waith ymchwiliol.

Wrth werthuso gwerth ychwanegol a ddaw yn sgil gweithio mewn partneriaeth strategol, gall craffu roi hwb i'w hygredd yn arwain drwy esiampl.

Adroddiadau ac argymhellion

Mae adran 35 (2) o'r Ddeddf yn ei gwneud yn ofynnol i bwyllgorau trosolwg a chraffu anfon copi o unrhyw adroddiad neu argymhelliad mewn perthynas â swyddogaethau neu drefniadau llywodraethu y Bwrdd i Weinidogion Cymru, y Comisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol ar gyfer Cymru ac Archwilydd Cyffredinol Cymru.

Mae'r gofyniad hwn wedi cael eu hystyried gan rai fel amharu ar allu'r swyddogaeth graffu i ddatblygu dulliau 'ysgafnach' o atebolrwydd pan fo'r pŵer yn dibynnu ar ei allu i ddwyn perswâd, cynghori a dylanwadu ar. Gall hyn beri pryder bod adrodd eang o berfformiad partneriaeth gan graffu, yn enwedig o ystyried yr amserlenni hirdymor sy'n gysylltiedig â sicrhau llesiant gwell, yn gallu rhoi pwysau di-fudd ar bwrdd gwasanaethau cyhoeddus gogwyddo'r gweithgarwch tuag at beth yw union sy'n mesuradwy yn hytrach na meithrin ymddygiad mwy arloesol a chreadigol..

Safbwynt amgen yw bod y ddarpariaeth yn gorfodi'r trosolwg a chraffu llywodraeth leol i gyfateb â 'asiantau eraill fel Archwilydd Cyffredinol Cymru a Chomisiynydd Cenedlaethau'r dyfodol yn fwy rhagweithiol fel rhan o fodel rhwydweithiol atebolrwydd Llywodraeth Leol. Yn rhannu gwybodaeth am wahanol agweddau ar berfformiad partneriaeth, gall craffu ychwanegu at y corff ehangach o wybodaeth sy'n anelu at well dealltwriaeth a chefnogi gyrwyr perfformiad cydweithredol. Yn ogystal, ymchwil rôl comisiynydd cenedlaethau'r dyfodol wrth arwain a chynghori byrddau gwasanaethau cyhoeddus i weithio yn unol ag

egwyddor datblygu cynaliadwy, dadansoddiad ac argymhellion sy'n deillio o'r craffu lleol helpu i ganolbwyntio cefnogaeth a chymorth yn well.

O ganlyniad, efallai y bydd trefniadau craffu Llywodraeth Leol am roi ystyriaeth i sut i gyfateb y dull mwyaf priodol o gyfathrebu gyda rhywfaint o ffurfioldeb sy'n addas i amgylchiadau lleol. Er enghraifft, gall rhai cynghorau dymuno defnyddio'r llythyrau y Cadeirydd yn hytrach nag adroddiadau ffurfiol wrth ddarparu bwrdd gwasanaethau cyhoeddus yr adborth digymell yn hytrach na 'dwysáu' sylwadau ffurfiannol i lefel genedlaethol. Adroddwyd bod y dull mwy hyblyg yn cael yr effaith o bartneriaid amgyffred bod mecanweithiau adrodd ffurfiol craffu fel 'pwerau wrth gefn' dylanwadol sydd yn ei dro yn annog mwy o gydweithredu a pherthynas fwy colegaid gyda gwaith craffu llywodraeth leol. Wrth feddwl am sut y mae craffu yn dymuno ymgysylltu y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus hefo datblygu llinellau o ymchwiliad, yn gofyn am dystiolaeth, cwmpasu eitemau gwaith yn y dyfodol a sefydlu ffyrdd o weithio gall bod y defnydd o lythyrau y Cadeirydd neu cyflwyniadau mewn cyfarfodydd y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus fod y dulliau cyfathrebu mwyaf priodol. Yn yr un modd, gall ffyrdd llai rhagnodol o gyfnewid gwybodaeth fod yn fwy addas wrth gyfathrebu â adborth anffurfiol y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus ynghylch craffu y dadansoddiad cychwynnol, canfyddiadau a chasgliadau drafft sy'n ymwneud â perfformiad cydweithredol.

O ran defnyddio'r pwerau mwy ffurfiol o adrodd, awgrymir bod craffu yn cymryd camau priodol i sicrhau bod adroddiadau a argymhellion yn seiliedig ar dystiolaeth a disgrifio cwrs sy'n awgrymu camau i'w cymryd i ddatrys problem gyffredin. At hynny, i gael effaith a hygredd, dylai argymhellion i'r bwrdd gwasanaethau cyhoeddus gael sail resymegol glir ac datganiadau ysgrifenedig sy'n nodi newid cyfeiriad o weithredu. Wrth feddwl am dilysrwydd y casgliadau a wnaed am berfformiad y bwrdd gwasanaethau cyhoeddus gan graffu, dylai'r rhain cysylltu'n glir â ffocws ymchwil gwreiddiol y craffu a dulliau o ymchwiliad yn unol ag arfer y manylir arnynt yn y fframwaith 'Nodweddion craffu effeithiol'.

Unol â Deddf, dylid anfon copïau o adroddiadau ac argymhellion i'r comisiynydd cenedlaethau'r dyfodol, yr Archwilydd Cyffredinol yng Nghymru a Gweinidogion Cymru. O gofio bod y Gweinidog sydd â chyfrifoldeb arweiniol am byrddau gwasanaethau cyhoeddus ar hyn o bryd yw Ysgrifennydd y Cabinet dros gyllid a Llywodraeth Leol, dylid anfon copïau o adroddiadau ffurfiol a argymhellion at y tîm partneriaeth Llywodraeth Leol fydd yn trefnu bod unrhyw Weinidogion ychwanegol yn cael eu briffio yn ôl eu meysydd cyfrifoldeb.

Cyfeiriadau

Centre for Public Scrutiny (2012) *Sub-regional and Supra-local Scrutiny*, Centre for Public Scrutiny.

Downe, J. and Ashworth, R. (2013) *Developing a Culture of Collaborative Scrutiny? An Evaluation of Practice and Potential*, Welsh Government.

Downe, J. and Ashworth, R. (2015) *Step by Step to Joint Scrutiny: A Handbook for Scrutineers*, Welsh Government.

Horton, K. (2013) *Establishing a Baseline for Local Service Board (LSB) Scrutiny in Wales*, Welsh Government.

Office for Public Management (2009) *Total Place – Lessons Learnt*.

Swyddfan Archwilio Cymru (2014) *Craffu Da? Cwestiwn Da! - Astudiaeth wella Archwilydd Cyffredinol Cymru: Craffu mewn Llywodraeth Leol*

Llywodraeth Cymru (2014) *Y Comisiwn ar Lywodraethu a Darparu Gwasanaethau Cyhoeddus*

Welsh Local Government Association (2014) *Overview and Scrutiny Member and Chair Specifications, WLGA.*

WLGA and CfPS (2010) *Scrutiny of Multi-Agency Partnerships, WLGA.*

Mae tudalen hwn yn fwriadol wag

Rhaglen Gwaith i'r Dyfodol Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Cyfarfod	Eitem (Disgrifiad / Teitl)	Pwrpas yr Adroddiad	Awdur - Aelod Arweiniol a Swyddog Cyswllt	Dyddiad Cyflwynwyd
20 Mawrth 2020	Cynrychioliad, Amrywiaeth a Democratiaeth	Trefniadau i annog ystod amrywiol o ymgeiswyr	Y Cynghorydd Richard Mainon / Steve Price	Mawrth 2019
	Adroddiad Blynyddol Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol	Ystyried penderfyniadau Panel Annibynnol Cymru ar Gydnabyddiaeth Ariannol ar lwfansau a chefnogaeth ar gyfer 2020 - 2021	Y Cynghorydd Richard Mainon / Steve Price	I'w gadarnhau
	<i>Adroddiad er gwybodaeth. Rhwydwaith Cefnogaeth Aelodau CLILC</i>	<i>I ddarparu gwybodaeth a drafodwyd gan rwydwaith CLILC</i>	<i>Steve Price</i>	<i>Mawrth 2019</i>
2 Hydref 2020				

Tudalen 61

Nodyn i swyddogion – Dyddiadau Cau Adroddiad Pwyllgor Gwasanaethau Democrataidd

Cyfarfod	Dyddiad cau	Cyfarfod	Dyddiad cau	Cyfarfod	Dyddiad cau
<i>Mawrth 2020</i>	6 Mawrth	<i>Hydref 2020</i>	18 Medi		

Diweddarwyd 25/09/19 - SP

Eitem Agenda 9

Mae tudalen hwn yn fwiadol wag